

Konsulter för miljoner

SA missar offentlig
upphandling s 3

Universiteten rangordnas

Omdiskuterat och
oundvikligt s 10-11

Rapport från Göteborg

Nattvakt i
drömmarnas land s 19

5/05

FOTO: HILLEN/NAGEL

Fri att vara den man är

Genusforskaren Jeanette Sundhall vill låta barnen bestämma s 12-13

- 3 Flera institutioner** glömde upphandling
- 4 Oviss framtid** för Idrottshögskolan
- 5 Storslam** för GU-forskning
- 6 400 miljoner** i IT-kostnader – men det går att spara
- 8 Konstnärliga** projekt får stöd
- 9 GU:s andra** kvinnliga dekan
- 10–11 Universitet är** som fotbollsspelare – de bra dras till samma lag
- 12–13 Jämställdhet** – frihet för alla
- 14–15 Tjämnös** utforskade artrikedom
- 16–17 Lär dig tekniken** – benchmarking
- 18 Fria ord:** Jan Ling misstror ny logotyp
- 19 GU-forskare** på väg mot Kina
- 20 Tjugosekundersregeln**
- 21 Pris** till hjärnforskare
- 22 Vimmelbilder** från promotionen
- 23 Chagall, Matisse och Mondrian** i brevform

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personal- och nyhetstidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE: Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE: Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

FRILANSREPORTER: Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

REPRO: Mattias Jacobsson, Anna-Lena Busljeta

FOTOGRAF: Göran Olofsson/Tel: 773 2929

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Viveca Bladh, Kerstin Norén, Jörgen Kyle, Andreas Nygren, Emma Thuróczy, Birgitta Nesterud, Filip Bladini och Tomas Forser.

KORREKTUR: Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: http://www3.gu.se/aktuellt/gu-journalen

TRYCK: Intellecta Docusys AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 6 400 ex.

UTGIVNING: 6 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i dec

MANUSSTOPP: 5 december 2005

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Svårt att nå hyfsad enighet inom GU

FORSKNING OCH HÖGRE utbildning har blivit en mer central fråga i svensk politik än på länge. Olika partier gör utspel av skilda slag. Antalet utbildningsplatser i landet ökade drastiskt under nästan ett decennium innan det häromåret blev en temporär uppbromsning. Nu vill regeringen och stödpartierna öka igen bland annat med hänvisning till att ungdomskullarna åter växer.

Göteborgs universitet har under de senaste åren bedrivit utbildning till ett värde av hundratal miljoner kronor som vi inte fått ersättning för. Därför behövs de nu föreslagna nya utbildningsplatserna till GU, som torde motsvara drygt 100 miljoner kronor per år. Men jag tycker inte att GU bör växa särskilt mycket vad gäller antal studenter, speciellt inte utan extra medel också för dithörande forskning. Samtidigt finns dock områden där fler utbildningsplatser behövs för att nuvarande utbildning ska kunna ges med en uthållig ekonomi.

VID UNIVERSITETSSTYRELSENS senaste möte diskuterades med deltagande av dekanerna några för universitetets framtid strategiskt viktiga frågor. Ledamöterna var mycket positiva till den av Bo Rothstein med flera föreslagna satsningen på ett Göteborg Institute of Advanced Science, där förslaget sänts ut på remiss inom GU. Men alla är också överens om att en nödvändig förutsättning för att realisera detta är ett rejält externt finansieringsstöd.

Bolognaprocessen diskuterades också i styrelsen. Även om principbesluten om genomförande tas i riksdagen, finns det en hel del strategiskt viktiga frågor i anslutning till detta som lärosätena måste ta ställning till. Det gäller bland annat hur och i vilken omfattning de avser att satsa på utbildning på den avancerade nivån.

Breddad rekrytering är en annan fråga av stor strategisk vikt. GU satsar redan en hel del på detta. Den senaste högskoleproposi-

tionen har givit anledning till nya överväganden om hur sådana satsningar bör göras.

Ytterligare en fråga som universitetsstyrelsen ständigt återkommer till är hur forskningsverksamheten vid GU kan stärkas när några nämnvärda öknings av det vanliga fakultetsanslaget inte kan förväntas. Som jag ser det finns bara två möjligheter. Den ena är att GU hävdar sig bättre än hittills i den nationella och internationella konkurrensen om forskningsmedel från forskningsråd, stiftelser och andra finansärer. Och givetvis måste vi sträva mot att lyckas bättre.

DEN ANDRA MÖJLIGHETEN är att vi inom GU frigör resurser genom att internt effektivisera tekniska och administrativa verksamheter. Det är något som vi själva inom GU kan styra över. Ett sådant exempel är IT-sidan. Studier som gjorts via såväl intern personal som av externa sakkunniga visar att vi skulle kunna spara åtminstone tiotals miljoner kronor per år genom ökad standardisering och bättre intern samordning. Det som gått att genomföra vid andra lärosäten och inom andra organisationer borde kunna göras även vid GU så att huvudverksamheterna forskning och utbildning gynnas.

Jag har nu varit rektor vid GU i snart två och ett halvt år. Fortfarande förvånas jag ibland över hur svårt det kan vara att nå fram till hyfsad enighet inom GU när det gäller processer och system på den tekniska och administrativa sidan. Jag tycker mig ha stor förståelse för de akademiska olikheterna mellan vårt universitets delar. Men måste sådana olikheter och strävan efter profilering av den egna delen stå i motsatsställning till mer enhetlig och därmed mer rationell och mindre resurskrävande hantering av tekniska och administrativa processer?

Gunnar Svedberg

Miljonköp av datatjänster utan upphandling

Under ett antal år har flera institutioner vid Sahlgrenska akademien köpt IT-support för mångmiljonselopp utan att göra en offentlig upphandling. Institutionen för invärtesmedicin, som toppar listan, köpte konsulttjänster för nästan 1,8 miljoner kronor under 2004.

– Det strider helt klart mot lagen om offentlig upphandling, säger upphandlingschef Johan Pettersson.

I EN KOMMANDE revisionsrapport från Ernst & Young framkommer att fem institutioner vid Sahlgrenska akademien kontinuerligt köper datakonsulttjänster från Elicit AB för flera miljoner kronor utan att ha genomfört en offentlig upphandling.

Under 2004 köpte fem institutioner tjänster från företaget för närmare 1,9 miljoner kronor. I topp ligger institutionen för invärtesmedicin med nästan 1,8 miljoner kronor. Enligt upphandlingsenheten strider detta mot lagen, som säger att allt över ett basbelopp (39 400 kr) ska upphandlas i konkurrens. Finns det redan upphandlade ramavtal med något företag så ska dessa enligt universitetets inköspolicy användas i första hand.

Dessutom måste allt över 1,4 miljoner upphandlas i europeisk konkurrens.

– Det är allvarligt eftersom det handlar om så stora belopp, säger internrevisor Björn Utberg, som nyligen har gjort en granskning av institutionen för fysiologi och farmakologi, där det uppdragats att institutionen köper konsulttjänster från samma företag, men i betydligt mindre omfattning.

JOHAN PETERSSON på upphandlingsenheten är inte förvånad.

– Det är inte alls bra. Men de är inte de enda som felar, utan detta förekommer överallt i större eller mindre omfattning. Myndigheten har ett regelverk och en lag som vi måste följa. Men i det konkreta fallet kan man inte göra så mycket förutom att hjälpa till med en upphandling. Vi har inte några polisiära befogenheter och kan inte heller rätta fel i efterhand.

För Olle Larkö, som är prodekanus på Sahlgrenska akademien och med i rektors verkställande IT-utskott, kommer det inte som en överraskning.

– Det strider mot lagen och regelverket. Vi känner till att det förekommer men inte att det var i den här omfattningen. Det är naturligtvis inte bra utan vi ska självklart följa de regler som finns inom statlig verksamhet, bland annat lagen om offentlig upphandling.

Men han tycker att det finns förmildrande omständigheter.

– Mot bakgrund av vad som har hänt

Olle Larkö är prodekanus på Sahlgrenska akademien.

” Det är naturligtvis inte bra utan vi ska självklart följa de regler som finns inom statlig verksamhet, bland annat lagen om offentlig upphandling.

är det inte så konstigt att man tagit saken i egna händer. Avtalet med företaget kom ju till innan vi hade en fungerande IT-avdelning på Sahlgrenska akademien.

OLLE LARKÖ MENAR att det nu förs diskussioner om den centrala IT-avdelningen kan leverera det som forskarna behöver eller om de avancerade forskningsprojekten kräver en särskild upphandling.

– Principen är att vi ska använda oss av IT-avdelningen i första hand. Det ska finnas ett basutbud av tjänster som de flesta klarar sig med. Överhuvudtaget har vi mycket att vinna på ökad standardisering och samordning.

– Nu tar vi tag i det här. Vi får gå igenom situationen med prefekten Olle Isaksson och diskutera hur vi går vidare. Men vi kan samtidigt inte tvinga på forskarna en lösning som inte fungerar.

VID INSTITUTIONEN FÖR invärtesmedicin har man köpt datatjänster från företaget Elicit AB under 7–8 år. Professor Olle Isaksson, som är prefekt på institutionen,

anser att det hela skulle kunna ha skötts på ett annorlunda sätt.

– Jag är medveten om att offentlig upphandling rekommenderas, men jag har inte uppfattat att det har varit ett av GU beslutat tvingande regelverk.

Enligt Olle Isaksson har den interna IT-avdelningen tidigare inte levt upp till den tekniska standard och höga service-nivå som avdelningens forskningsintensiva verksamhet kräver.

– IT är ingen lek för oss utan vi tar en fungerande IT-infrastruktur och support på största allvar. Avdelningen för internmedicin är en mycket stor avdelning med många stora forskargrupper med flera avancerade EU-forskningsprojekt som kräver skräddarsydda IT-lösningar. Varje avbrott får katastrofala följder. Företaget är väldigt kompetent och vi är väldigt nöjda med deras dygnet runt-service.

ÄVEN OM IT-kostnaderna är höga så anser Olle Isaksson att dessa kostnader bör ställas i proportion till avdelningens årsomsättning på cirka 70 miljoner kronor. Han hävdar vidare att företaget håller en rimlig prisnivå.

– Det finns inte heller några personliga band mellan företaget och någon forskare på avdelningen – utan företaget anlitas för sitt professionella kunnande.

Någon upphandling är inte aktuell just i dagsläget, menar Olle Isaksson.

– Vi diskuterar istället i första hand om GU:s IT-avdelning kan erbjuda oss det vi behöver, men det är under förutsättning att de klarar av de tekniska krav som våra forskningsprojekt kräver, att kostnaderna är rimliga och att vi får samma höga servicenivå. Då kan detta vara ett alternativ.

Allan Eriksson

FAKTA / konsulttjänster

Under 2004 köpte fem institutioner vid Sahlgrenska akademien IT-support från företaget Elicit AB för närmare 1,8 miljoner kr. Institutionen för invärtesmedicin, 1 769 470 kr. Hjärt- och kärlinstitutionen, 65 375 kr. Institutionen för fysiologi och farmakologi, 48 375 kr. Institutionen för laboratoriemedicin, 4 875 kr. Institutionen för kvinnors och barns hälsa, 2 250 kr. Hittills i år har inköpen ökat till 2 185 000 kr

Diskussion om polisutbildning

EFTER JUSTITIEMINISTERNs annonsering om en eventuell ny polisutbildning i Sverige ligger ett tiotal lärosäten i startgroparna. Även på Göteborgs universitet pågår en diskussion om att starta en polisutbildning, men vid senaste rektors ledningsråd uttryckte flera dekaner en stor tveksamhet.

– Vi kommer förmodligen inte att erbjuda en grundläggande utbildning, en så utpräglad professionsutbildning passar inte vårt universitet särskilt bra. Men GU skulle kunna stödja vissa mer teoretiska och vetenskapligt baserade delar av en polisutbildning eller vidareutbildning av poliser, säger rektor Gunnar Svedberg.

En annan möjlighet är att GU i samarbete med någon högskola i regionen skulle kunna erbjuda en polisutbildning. Besked väntas inom kort.

Satsning på sjöfart

LIGHTHOUSE – så kallas det nya centrum för forskning och utvecklingsarbete kring sjöfart som Handelshögskolan, tillsammans med Chalmers, står i begrepp att bilda. Centrumet får stöd från Sveriges Redareförening som satsar 100 miljoner kronor i projektet. Tanken är att satsningen ska leda till en effektivare, säkrare och mer miljövänlig sjöfart.

– Centrumet innebär att Handelshögskolan kan bli ännu bättre inom ett område där vi redan har en stark profil, berättar avdelningsdirektör Mats Edvardsson. Den nya satsningen kommer att finansiera en ny professur i logistik samt flera postdoktjänster. Vi har redan forskning inom exempelvis transportekonomi, logistik, sjöfart och miljöekonomi och dessa kommer att kunna utvecklas ytterligare.

Överklagande tas upp i hovrätten

DET BLIR MELLAN den 12 och 14 december som hovrätten för västra Sverige tar upp de domar mot professor Christopher Gillberg, rektor Gunnar Svedberg samt styrelseordförande Arne Wittlöv som överklagats. Christopher Gillberg och Gunnar Svedberg dömdes före sommaren i Göteborgs tingsrätt för tjänstefel, men båda har överklagat domen.

Även vice överklagare Kerstin Skarp har överklagat, dels den friande domen mot Arne Wittlöv, dels domen om 40 dagsböter mot Gunnar Svedberg. Däremot överklagar åklagaren inte domen mot Christopher Gillberg, som fick villkorlig dom och 50 dagsböter av tingsrätten.

Idrottshögskolan bortglömd när Pedagogen flyttar

När Idrottshögskolan startade förra året var förhoppningarna stora – likaså förväntningarna på ökade resurser. I samband med Pedagogens flytt nästa år känner sig personalen som blir kvar i Mölndal bortglömda och oroliga för att det inte blir någon satsning alls. Rektor tillsätter en ny utredning.

I FLERA SKRIVELSER till rektor protesterar studenter, lärare och fakultetsledningen mot bristen på resurser inom idrottsvetenskap och ger uttryck för stor frustration över framtiden.

– Vi kan inte spela i division fyra när alla andra spelar i division ett. Vad vill GU med de idrottsvetenskapliga utbildningarna? Vi behöver åtminstone få en kompassriktning. Om vi inte får extra resurser till lokalhyra eller egna helårsstudieplatser, då kan man lika gärna lägga ner Idrottshögskolan.

Så dramatiskt beskriver studierektor Claes Annerstedt läget. Han säger sig ha fått otillräcklig information om vad som händer när Pedagogens flyttar in till stan och när delar av idrottsutbildningarna blir kvar i Mölndal.

– I diskussionerna om Pedagogens flytt har man tydligen glömt bort oss. GU har inte satsat några resurser på att vi ska finnas kvar i Mölndal. Vi lever i en stor osäkerhet och risken är att vi får en tillfällig lösning i ytterligare två år. Det kan vi inte acceptera, säger Claes Annerstedt.

Idag ligger idrottsutbildningarna som en underavdelning till institutio-

nen för pedagogik och didaktik vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Beslutet att bilda en idrottshögskola 2004 var av stor symbolisk betydelse, men förändrade i praktiken inte förutsättningarna att bedriva idrottsutbildningar. Ett grundproblem är att GU inte äger utbildningsområdet idrott, utan endast har rätt att avräkna mot idrott inom lärarutbildningarna. Det har stor betydelse ekonomiskt då idrottsutbildningen kostar mycket mer än vad man får ersättning för. Varje plats subventioneras med 67 procent, vilket innebär extra kostnader på sammanlagt 2,5 miljoner kronor varje år.

– **VI TAR RESURSER** från någon annanstans och då blir det gnissel inom fakulteten. Vi klarar inte att subventionera i den omfattningen så länge till. Om det inte blir någon förändring framöver då blir det väldigt svårt för Idrottshögskolan att överleva, konstaterar dekanus Per-Olof Thång.

I en ny skrivelse till rektor kräver Claes Annerstedt att universitetet tar ställning till Idrottshögskolans framtid. Placeringen av Idrottshögskolan i Mölndal kräver extra resurser, menar han.

– Vi har landets mest eftersökta idrottsutbildningar och det finns ett brett stöd i samhället för att utbildning och forskning inom idrottsområdet ska finnas i Göteborg. Staden brukar marknadsföras som Sveriges idrottshuvudstad. Trots ett starkt stöd från omgivande samhälle upplever vi att vi är satta på undantag inom GU.

Även om Idrottshögskolan inrättades som en fakultetsövergripande organisation är Claes Annerstedt bekymrad över att man endast får marginellt stöd från andra fakulteter utöver Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Problemet är ekonomin.

– Många är intresserade av att medverka i våra utbildningar, men de ställer bara upp om de får nya resurser. Detta är mycket otillfredsställande och i längden ohållbart.

Per-Olof Thång menar att GU bör omfördela resurser för den typen av tvärande verksamheter som Idrottshögskolan står för. Inom idrottsutbildningen ingår ämnen som till exempel medicin, psykologi, ekonomi och historia.

– **VI BEHÖVER EN** annan modell för tilldelning av resurser när det gäller kunskapsområden som går över flera fakulteter. Universitetet kan omfördela resurser, men man gör inte det idag. En dag måste GU:s ledning ta ställning till vilken verksamhet vi vill ha och ta konsekvenserna av de beslut som fattas, säger Per-Olof Thång.

Men att omfördela resurser internt för att göra en riktad satsning på idrott är inte aktuellt i nuläget, bedömer rektor Gunnar Svedberg.

– Jag har förståelse för att personalen känner oro, men vi håller på att diskutera hur vi kan ta ett helhetsgrepp på idrott, hälsa, motion och friskvård. Men det gäller inte enbart idrott.

Gunnar Svedberg kommer att tillsätta

en utredning för att se om det går att göra en särskild satsning på forskning och utbildning inom ett bredare område där idrott är en del. Men någon större omfördelning av resurser kommer inte att ske eftersom andra fakulteter på liknande sätt subventionerar utbildningar.

– Så länge vi inte får ersättning från staten för idrott kan vi inte göra så mycket, tyvärr.

PER-OLOF THÅNG håller med om att det är nödvändigt att ta ett helhetsgrepp för att se över vilken typ av verksamhet GU ska ha framöver. Men Claes Annerstedt hävdar att ingen har kallats till en diskussion om Idrottshögskolans framtid. Det handlar också, enligt Thång, om vem som har makten.

– Den som äger pengarna har också makten över verksamheten. I alla tvärande verksamheter blir det låsningar och det är delvis ett resultat av den långt gångna decentraliseringen. Antingen har vi en kollegial modell, där man förstår behovet av tvärvetenskapliga utbildningar, eller så får man ge resurser direkt till olika fakultetsövergripande program.

Personalen är idag så orolig över framtiden att det har blivit ett arbetsmiljöproblem, menar Claes Annerstedt.

Allan Eriksson

FAKTA/Idrottshögskolan vid Göteborgs universitet (IHGU)

Bildades 2004 för att stärka utbildning och forskning inom idrottsområdet. Idrottsvetenskap är inrättat som huvudämne, med såväl kandidat- som magisterexamen. Forskarutbildning ges endast under förutsättning att den finansieras externt. Ersättningen för idrott ligger på 94 000 kronor per helårsstudieplats. Men GU har inte rätt att bedriva utbildning inom idrott, utan enbart idrott kopplat till lärarutbildningarna (endast upp till 35 helårsstudenter, det verkliga antalet är betydligt större). Det är främst av historiska skäl. Idrottshögskolan i Stockholm och Örebro universitet har tidigare varit de enda lärosäten som ansetts uppfylla kraven för så kallad särskild lärosätesresurs. Enligt en aktuell utredning kommer endast lärosäten som hade idrott före 1997 att få ersättning, vilket i så fall innebär att GU inte heller i fortsättningen kan räkna med idrott.

Om vi inte får extra resurser, då kan man lika gärna lägga ner Idrottshögskolan, anser studierektor Claes Annerstedt.

Unga forskare får tjänster

GU tog hem flest stipendier

Idéhistorikern Maria Johansen, statsvetaren Staffan Kumlin och kulturgeografen Patrik Ström har erhållit Pro Futura-tjänster som innebär fri forskning i fyra år.

Riksbankens Jubileumsfond firar 40-årsjubileum genom att satsa på postdoktorala program för unga forskare. Och störst utdelning får Göteborgs universitet. Av sju tjänster går inte mindre än tre till GU.

Det är Maria Johansen, Staffan Kumlin och Patrik Ström som nu får möjlighet att ägna de kommande fyra åren åt forskning, bland annat vid ett utländskt lärosäte.

IDENTIFIERINGENS IDÉHISTORIA kallar Maria Johansen sitt nya projekt. Det är en vidareutveckling av den avhandling om offentligt och hemligt hos säkerhetstjänsten som hon försvarade förra året vid institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori.

– Jag ska undersöka hur människor identifierats, från början av 1500-talet då nationalstaten uppstod, fram till vår tid. Ett av skälen till att detta intresserar mig är den debatt som pågår om nya identifieringssystem. Det kan vara tankeväckande att fördjupa debatten genom att titta på hur man gjorde förr. Men det är också ett spännande område eftersom det inte finns någon monografi om identifieringens idéhistoria, varken nationellt eller internationellt.

IDENTIFIERING HAR betydelse för övervakning av medborgarna men också för att människor ska tillerkännas sina rättigheter.

– Identitet är både det som skiljer en individ från en annan och det som förklarar henne med dem. I identifieringssystemen är man inte bara sig själv utan även förkroppsligandet av en historiskt skapad kategori: syndare, kriminell, legitim resenär och så vidare. Självklart är identifieringsproblematiken relaterad till den politiska och teknologiska utveck-

lingen men också till vidare kunskapsprocesser.

Stipendiet innebär fyra års anställning med möjlighet till ytterligare tre år. Bland annat får forskarna tillbringa ett år på SCASSS och ytterligare ett år utomlands vid något internationellt framstående lärosäte.

– Stipendiet innebär att jag kommer att kunna koncentrera mig på forskning och det känns naturligtvis fantastiskt, berättar Patrik Ström, kulturgeografiska institutionen vid Handelshögskolan. Den fråga jag tänker ägna mig åt är varför Japan, den näst största ekonomin i världen, inte lyckas något vidare i tjänstenäringen. Man är oerhört bra på elektronik och bilar men har inte samma tradition att ta betalt för tjänster som finns i Västeuropa. Samtidigt spelar Japan en stor roll för transformeringen av ekonomierna i Ostasien och där växer tjänstenäringen sig allt starkare. Ny konkurrens från andra snabbväxande ekonomier i regionen kommer att medföra ett ökat kunskaps- och tjänsteinnehåll i flera branscher.

PATRIK STRÖM har doktorerat två gånger: i företagsekonomi vid Roskilde universitetscenter och förra året i ekonomisk geografi vid GU.

– Under avhandlingsperioden var jag i Japan, Singapore och Storbritannien för att jämföra utvecklingen i de olika länderna. Det finns ett stort omvandlingstryck i Ostasien, inte minst eftersom Kina börjar bli så starkt. Det kommer att ge Japan både en större möjlighet att utvecklas men också mer konkurrens.

Den tredje personen från GU som får stipendiet är Staffan Kumlin, statsvetenskapliga institutionen. Han disputerade för tre år sedan på en avhandling om hur svenskarnas personliga erfarenheter av

offentlig service påverkar dem när det gäller tilltro till politiker och ideologi.

– Det jag gör nu är att studera väljarnas möjligheter att utkräva politiskt ansvar i 17 västeuropeiska välfärdsstater. Den huvudsakliga effekten när människor är missnöjda med välfärden är en ökad generell skepsis till politiker, och intressant nog omfattar misstron både nationella politiker och politiker på europeisk nivå. Man tror ofta att det mest är missnöjda skandinaver som vänder sig mot EU, men så är det även i många andra länder, särskilt där EU-skepticismen finns på vänstersidan i partistystemet.

Vad som är speciellt för Skandinavien är att missnöjda väljare här även har en viss tendens att gå åt höger ideologiskt.

– Det beror bland annat på att man här, till skillnad från i exempelvis Tyskland, uppfattar välfärden som ett vänsterprojekt. Norge är lite annorlunda på så sätt att missnöjet bidragit till framgångarna för fremskrittspartiet – ett högerpopulistiskt parti som samtidigt vill värna om välfärden.

Tendensen att byta parti eller ideologi när man är missnöjd är dock inte lika markant som tendensen att utveckla generell misstro mot politik.

– Det beror delvis på att de flesta europeiska regeringar består av krångliga koalitioner och samarbeten där inget enskilt parti kan ställas till svars. Där skiljer dock Storbritannien ut sig eftersom de har majoritetsregeringar som det är lättare att ställa i skamvrån.

GU HADE NOMINERAT fyra unga forskare till Pro Futura. Att hela tre av dessa fick anställningar innebär naturligtvis ett kvalitetsbevis för GU:s forskning. Men också att man valt en bra strategi i arbetet med nomineringarna.

– De anställningar som annonserades hade olika profiler, berättar Bengt-Ove Boström, som berett ansökningarna tillsammans med humanistisk-samhällsvetenskapliga dekangruppen. Genom att nominera personer med olika profil försökte vi undvika att våra sökande skulle konkurrera med varandra. Det visade sig lyckosamt. Det faktum att anställningarna är ojämnt spridda över lärosätena är ett tecken på att man gått efter kvalitets-kriterier istället för att ta ”lokalisering-politiska” hänsyn. Att våra unga forskare hävdar sig väl är naturligtvis ett mycket gott tecken för framtiden.

Eva Lundgren

FAKTA/Pro Futura

Pro Futura är ett postdoktoralt program som ger unga lovande forskare en längre tid för fri forskning och vistelser vid framstående internationella miljöer. Pro Futura finansieras av Riksbankens Jubileumsfond och är ett samarbete med STINT (Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning) och SCASSS (The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences). Efter programmets fyra första år har stipendiaterna möjlighet att söka till en andra omgång på tre år där lärosätet förväntas inrätta en lektorstjänst.

Övriga stipendiater är Gustaf Arrhenius, Stockholms universitet, Christer Nordlund, Umeå universitet, Annika Wallin, Lunds universitet och Ingela Nilsson (som doktorerat vid GU), Uppsala universitet.

Representation kritiseras

För att fira starten av ett stort forskningsprojekt bjöds ett trettio-tal forskare in till Göteborg där det bjöds på exklusiv mat, dyra viner och avec. Notan hamnade på 28 000 kronor.

Internrevisionen har noterat två fall av otillåten representation på en institution inom Sahlgrenska akademien.

INTERNREVISIONEN, som har granskat de administrativa rutinerna på institutionen för fysiologi och farmakologi, konstaterar i sin rapport att den interna kontrollen överlag är god men att det finns brister inom bland annat representation, personliga utlägg, inköp av datakonsulttjänster och resor.

Den allvarliga kritiken gäller två fall av middagsbjudningar för utländska gäster som klart överskrider GU:s fastställda regler för representation. I det ena fallet handlar det om en större tillställning på Restaurang Sjömagasinet, där 31 deltagare från hela Europa bjöds på mat, vin och avec för över 28 000 kronor. Det blir drygt 880 kronor per person, vilket är mer än dubbelt så mycket som är tillåtet. Dessutom saknades en attest på fakturan.

- DET ÄR ETT klart överskridande av våra regler för representation. Bara trerättersmenyn på 495 kronor översteg det tillåtna beloppet. Dessutom bjöds det på fina viner och en hel del avec, så det blev ganska dyrt, säger internrevisor Björn Utberg.

Vid det andra tillfället bjöd samma forskare på middag på restaurang Linnéa, där notan slutade på drygt 710 kronor per person. Den godtagbara gränsen för representation är 400 kronor per person vid utländskt besök. Endast om det finns särskilda skäl får gränsen överskridas, men då krävs ett särskilt medgivande från rektor. Någon sådan ansökan hade inte lämnats in i det här fallet. Utan ett medgivande riskerar den som attesterar räkningen att personligen bli betalningsskyldig.

Det är inte aktuellt i detta fall, menar prefekt Mats Jodal, eftersom fakturan redan godkänts inom forskningsprojektet.

– Det ser vi allvarligt på, men forskaren kände inte till reglerna för representation utan följde en europeisk praxis som är mer frikostig än de svenska reglerna. Det är ändå inte acceptabelt eftersom forskaren har överträtt de svenska reglerna.

Enligt Mats Jodal har nu forskaren blivit informerad om reglerna.

Allan Eriksson

Riksarkivet nöjt med GU

Hösten 2003 riktade Riksarkivet (RA) mycket skarp kritik mot GU:s arkivverksamhet. Då hotade RA med ett ingripande från regeringen. Sedan dess har mycket hänt och idag får GU högsta betyg för de insatser som gjorts.

- JAG HAR ALDRIG sett en sådan upphämtning på så kort tid. Man har gått från en bottenplacering till att bli en av de främsta i landet, säger Anders Sundqvist på Riksarkivet efter att ha gjort en uppföljande inspektion av arkivverksamheten vid GU.

Riksarkivet konstaterar sammanfattningsvis att arkivvården är tillfredsställande: "Universitetet har på cirka ett och ett halvt år, på ett synnerligen framgångsrikt sätt, arbetat med arkivfrågorna, genom att bland annat anställa en universitetsarkivarie och en arkivarie, samt inom arkivprojektet tillfälligt anställt 16 arkivarier". I slutet av september var 70 procent av institutionernas arkiv förtecknade.

– Man har gjort bra, akuta, väl avvägda insatser. GU har dessutom beslutat var arkivansvaret ska ligga och genomfört en imponerande utbildningsinsats, säger Anders Sundqvist, som nu placeras Göteborgs universitet tillsammans med några andra lärosäten på en god andra-

plats i landet efter Lunds universitet.

Universitetsarkivarie Christer Johansson har varit ansvarig för det arkivprojekt som startade kort tid efter Riksarkivets tuffa kritik.

Christer Johansson, arkivarie

- VI VISSTE ATT de skulle vara positiva den här gången och visst är det glädjande att få kvitto på ett väl genomfört arbete. Arkivprojektet är en unik satsning i Sverige och det är många som har jobbat hårt för att vända skeppet.

Under 2004–2005 har 16 projektanställda arkivarier gått runt på universitetets olika institutioner, avdelningar, enheter och kanslier för att få ordning på arkiven. Den insatsen har kostat GU totalt 7,6 miljoner kronor. Under hösten har fakulteterna anställt flera av dessa arkivarier för att slutföra förteckningsarbetet, vilket beräknas vara klart vid årsskiftet. Enda undantaget är Handelshögskolan som valt en annan

väg och internutbildat en person som ska arbeta vidare med arkiven under 2006.

Det har även skett en omfattande utbildningsinsats: 16 arkivsamordnare har gått en sexdagars kurs på Landsarkivet och närmare 180 arkivredogörare på alla institutioner och avdelningar har fått lära sig grunderna under två dagar.

– Det vi har gjort har varit relativt enkelt, men det svåra är att få det att fungera i framtiden. Därför kommer vi fortsätta satsa på utbildning och att besöka alla arbetsplatser åtminstone en gång om året, säger Christer Johansson.

Även om Riksarkivet är nöjt med vad som gjorts återstår en del åtgärder som ska rapporteras tillbaka.

- NÄSTA STEG ÄR att se över den digitala arkiveringen vid GU. Det gäller även andra typer av medier, exempelvis foto och film. Även dessa handlingar behöver få en god ordning och förvaring, säger Christer Johansson.

I protokollet från Riksarkivet nämns också förstörelsen av forskningsmaterial på institutionen för kvinnors och barns hälsa. Den "olagliga gallringen av forskningshandlingar" har redan behandlats som ett särskilt ärende av Riksarkivet.

Allan Eriksson

IT-kostnader kan minskas

Om GU:s totala IT-kostnader uppgår till minst 400 miljoner kronor per år går minst 80 procent till drift och underhåll. Men kostnaderna kan minskas med 25–35 procent, visar en ny extern utredning som beställts av IT-avdelningen.

ENLIGT KONSULTFÖRETAGET Capgemini, som gjort en genomgång av universitetets IT-verksamhet, är det stora brister i framför allt styrning och samordning. Dessutom saknas en gemensam IT-strategi för hela universitetet.

En av orsakerna uppges vara den decentraliserade verksamheten där alla har fått bygga upp egna system utan krav på samordning.

Slutsatsen är att IT-stödet är "fragmentiserat, duplicerat och saknar samordning". Bara för att ta några exempel finns det 20 olika e-postsystem, 6 olika distansutbildningssystem, 5 olika lokalbokningssystem, 30 olika webbtjänster och inte mindre än 1 000 olika servrar. Om varje server uppskattningsvis kostar 100 000 kronor i drift per år, så blir den totala kostnaden 100 miljoner.

– IT kostar oss minst 400 miljoner per år, då ingår inte ens alla kostnader, och det är väldigt mycket pengar. Det måste gå att spara, säger IT-direktör Sven-Elof Kristenson. Hur använder vi

våra pengar? Hur kan vi ge bättre stöd till våra lärare och forskare?

Sven-Elof Kristenson förnekar inte att undersökningen kan tolkas som ett stöd för den centrala IT-avdelningen, men han vill hellre tala om verksamhetens behov.

– Hur kan vi uppnå bättre kvalitet, högre effektivitet och större besparing? Hur ska vi bli bättre på att tillgodose de behov som finns? Receptet är standardisering, konsolidering och automatisering. Dessutom måste det finnas styrande strategier och någon måste få bestämma.

EN ANNAN SLUTSATS av rapporten är att 80 procent av IT-kostnaderna går till drift och underhåll, väldigt lite satsas på utveckling och stöd. Vid GU arbetar närmare 300 personer med att hålla servrar i drift.

– Fragmentiseringen är förödande, säger Sven-Elof Kristenson. Tänk om vi kunde lägga en del av dessa pengar på stöd och utveckling istället. Vi kan inte behålla dagens verksamhet, då blir kostnaderna ännu större i framtiden. Istället för att var och en har sin lösning borde vi arbeta mer tillsammans.

– Det stora problemet är att vi inte kan peka med hela handen. Vi kan inte samarbeta i den grad vi skulle vilja utan måste hela tiden anpassa oss till de olika

systemen ute på fakulteterna, tillägger Marta Petrides på IT-avdelningen.

– IT-avdelningen har tyvärr hamnat i skottgluggen för att vi driver vad som uppfattas som dyra gemensamma IT-administrativa system. Men det är inte vi som efterfrågar de nya tjänsterna utan användarna. Vi ska kunna leverera rätt saker till rätt pris och till bra kvalitet. För oss spelar det ingen roll var tjänsten finns, så länge det är en GU-gemensam tjänst, säger Petrides.

I dagens organisationer och företag går trenden inom IT mot ökad samordning av det enkla skälet att olika IT-lösningar kostar så mycket, menar Kristenson.

- DET SOM BEHÖVS är en gemensam målbild, en IT-vision, som engagerar både studenter och anställda.

Men om besparingarna verkligen ska slå igenom krävs det att ledningen fattar beslut i den riktningen.

Sven-Elof Kristenson säger sig ha fått stöd från ledningen och dekanerna, men det förutsätter att besluten verkställs på lägre nivåer. Detta är i högsta grad en känslig fråga eftersom det får konsekvenser för all personal som arbetar med IT inom GU.

Allan Eriksson

Ny satsning på hälsa

För att minska ohälsan på arbetsplatserna har GU fått 3,5 miljoner kronor. Förutom en rad insatser på ledarskap och organisation ska alla anställda få utbildning i hur man hanterar konflikter och blir bättre på medarbetarsamtal.

GU HAR TILLSAMMANS med Linköpings universitet fått 3,5 miljoner kronor var från Utvecklingsrådet för ett projekt som går under namnet "Satsa friskt-projektet". Det klart uttalade målet är att minska ohälsan vilket ska ske genom en rad olika åtgärder som riktar sig till olika yrkesgrupper vid GU.

Marianne Leffler är projektledare för Satsa friskt-projektet som är tänkt att pågå fram till 2008.

– Totalt handlar det om att få en bättre arbetsmiljö inom universitetet genom ökad delaktighet. Det unika med denna satsning är att den inte enbart är till för ledare utan för alla anställda vid GU. Det är dags att vi även utbildar anställda i konflikthantering och medarbetarsamtal, säger hon.

Arbetsmiljöfrågorna har visserligen diskuterats länge, men det var förra arbetsmiljöundersökningen som gav en bra bild av hur arbetsmiljön uppfattas av de anställda. Med den undersökningen i ryggen är det lättare att se vilka problem

som finns och vad som kan göras, menar Marianne Leffler.

– De problem som har lyfts fram handlar om de anställdas arbetsbelastning och om otydlighet i organisation och ledarskap inom akademien.

Mer konkret är fokus på till exempel stresshantering, ledarutbildning, medarbetarsamtal, konflikthantering och hur man kan förbättra samarbetet mellan olika områden. En viktig del är konflikthantering. Även om arbetsmiljöundersökningen visade att samarbetet i stort fungerar väl är förmågan att hantera konflikter svagt utvecklad inom flera delar av organisationen. Framför allt verkar det saknas en vilja att ta i konflikter. Detta ska det bli ändring på, är tanken.

– AMBITIONEN ÄR ATT samtliga medarbetare ska få bättre förståelse och kunskap om konflikters betydelse. Samarbete och dialog är ett första steg mot konflikthantering, säger Marianne Leffler.

Att Linköpings universitet genomför liknande arbetsmiljöundersökningar och deltar i projektet tillsammans med GU innebär att resultaten kan jämföras och följas upp. Just nu genomförs den andra arbetsmiljöundersökningen vid GU och ambitionen är att den ska vara

klar i början av 2006. Nästa undersökning är planerad till 2007.

– Förhoppningen är att effekter av de insatser vi genomför nu ska visa sig i kommande arbetsmiljöundersökningar. Vi förväntar oss att åtgärderna på sikt ska leda till en bättre arbetsmiljö och därmed också till en bättre hälsa och lägre sjukfrånvaro.

Ett annat delprojekt handlar om ledarskap och är inriktat både på utbildning av blivande chefer och på avveckling av chefer, till exempel hur man kan bli bättre på att ta tillvara avgående chefers kompetens.

MARIANNE LEFFLER vill också uppmärksamma de förändringar som sker inom GU när storinstitutioner bildas för att se vilka konsekvenser det får för delaktigheten. Hon hoppas att insatserna kan bli ett sätt att stötta verksamheten.

Just nu pågår förberedelser med att ordna projektledare och att sy ihop de olika programmen. De olika aktiviteterna drar igång ordentligt under nästa år och pågår fram till 2008. I början av december hålls en kickoff tillsammans med Linköpings universitet.

Nyckelordet för projektet är delaktighet, som titeln på projektansökan, "de delaktiga universitetet".

Allan Eriksson

Två fakulteter klarar miljön

Michael Morin, Johanna Axelsson och Philip Brenner vid IT-universitetet.

Miljöledningsarbetet vid Naturvetenskapliga fakulteten och IT-universitetet har nu som första fakulteter vid GU blivit certifierade enligt ISO 14001.

– I OCH MED att ledningen varit så positiv och eftersom vi har ett system som gör det enkelt att hålla ordning på alla dokument har arbetet kunna gå framåt relativt lätt, berättar Michael Morin, miljösamordnare vid IT-universitetet. Men visst har det varit mycket jobb. Bland annat har vi under ett halvår haft en per-

son anställd, Johanna Axelsson, som jobbat med att bygga upp miljöledningssystemet vid IT-universitetet. Nu jobbar hon vid GU:s Miljöenhet.

Ullika Lundgren, miljösamordnare på Naturvetenskapliga fakulteten, menar att ledningens positiva inställning samt allt engagemang från miljösamordnare ute på institutionerna varit en förutsättning för att fakulteten skulle lyckas med sitt miljöarbete.

– Vi har ju många laboratorier vilket gjort arbetet extra jobbigt. Men miljösamordnaren på varje institution har

tillsammans med laboratoriepersonalen utsett en labbansvarig på varje laboratorium vilket gjort arbetet enklare. Vad det handlar om är att få en struktur på miljöarbetet och få ner på papper vad man ska tänka på. Många efterfrågar enkla och tydliga regler och det tycker jag att vi har nu. För att följa upp arbetet kommer vi varje år att ha en intern miljörevidering. Men vi ska också revideras externt. Det tror jag är bra, andra ögon ser ofta sådant man själv inte tänker på. Att fakulteterna nu är certifierade innebär inte att miljöarbetet är klart.

– Tvärtom, det är nu det börjar, säger Ullika Lundgren. Det gäller att få liv i systemet och se till att det verkligen fungerar och att sätta nya mål för framtiden.

– Även om vi har kommit ganska långt går det naturligtvis att bli bättre, menar Michael Morin. En stötesten för IT-universitetet är exempelvis att källsorteringen inte fungerar tillfredsställande inom Chalmersområdet. Men ett nytt system är på gång där, så det löser sig nog.

Nästa fakultet som ska få besök av externa revisorer är Sahlgrenska akademien. Före årsskiftet ska hela GU ha ett miljöledningssystem som motsvarar kraven i standarden ISO 14001 och därmed få certifikat.

Eva Lundgren

GU får ny webbplats

VARIT INNE PÅ www.gu.se de senaste dagarna?

I så fall har du redan sett den nya webbplatsen. Tanken är att den ska vara lättare att använda – både för den som lägger in information och för besökaren. Webbplatsen är också anpassad för funktionshindrade.

Lanseringen av den nya webbplatsen har dragit ut på tiden. Det har främst berott på att arbetet med ett nytt webbpubliceringsverktyg varit mer omfattande än man först trott.

I den första vändan är det externa sidor som lanseras. De är uppbyggda så att det ska vara lätt att hitta även för den som inte vet något om GU:s organisation.

– På varje sida finns fem återkommande ingångar: utbildning, forskning, samverkan, bibliotek samt en sida om universitetet. Att det ser likadant ut överallt gör att det blir lättare att känna igen sig och att hitta information på olika nivåer, säger projektledare Kamilla Petersson på IT-avdelningen.

Först ut med nya webbsidor är Samhällsvetenskapliga och Naturvetenskapliga fakulteterna.

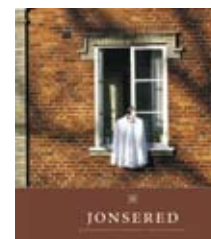
– Deras fakultetssidor är klara men däremot inte alla institutionssidor. Efter jul står Sahlgrenska akademien på tur med sin lansering.

Samtidigt med lanseringen av den nya webbplatsen har alltså även ett nytt publiceringsverktyg utarbetats.

– Redan färdiga mallar ska underlätta för dem som lägger ut information så att det bara är att stoppa in texter, bilder och länkar. Det nya systemet kan också integreras med andra system vid GU, som personal- och studentportalen.

Förutom fortsatt arbete på ytterligare förbättringar av webbplatsen kommer man också att arrangera utbildningar i det nya webbpubliceringsverktyget.

Bok om Jonsered

GU:S kulturella engagemang på Jonsereds herrgård fyller ett år. Det firas med en populärvetenskaplig antologi där tolv

skribenter, alla knutna till GU, berättar om stenåldersboplatsen som blev kunskapssamhälle.

Fornfynden och fiskevattnen, patriarkerna och poeterna, fabriken och fotbollen hör till de ämnen som tas upp. Naturligtvis handlar antologin också om familjen Gibsons vackra herrgård som GU nu förfogar över. Boken utkommer i december.

Mer information finns på www.bohusmus.se

Studentdag om hållbarhet

FN HAR UTROPAT 2005–2014 till årtiondet för lärande om hållbar utveckling. Bland annat därför arrangerar Miljöenheten under eftermiddagen och kvällen den 28 november föredrag om miljö, ekonomi och jämställdhet för studenter. Bland frågor som tas upp finns: Blir Cathrina och Gudrun vanligare i framtiden? Tar företagen sitt samhällsansvar? Lär känna dina fördomar!

Förutom föredrag får studenterna möjlighet att vara med på ekologisk vinprovning, olika tävlingar och se filmen *The Day after Tomorrow*.

Skriv ut flyern www.gmv.gu.se/studentdag/flyer.pdf och ta med till din nästa lektion.

Psykologer prisas

PROFESSORERNA Philip Hwang och Anders Broberg, psykologiska institutionen, har nyligen tilldelats Allmänna Barnhusets Stora Pris. De får priset för att de på ett engagerat och uthålligt sätt arbetat med forskning, undervisning och kunskapspridning som på olika sätt befrämjar barns och ungdomars sociala förhållanden i Sverige. De har också, genom författarskap och undervisning, synliggjort utsatta barn och ungdomar och bidragit till att överbrygga klyftan mellan teori och praktik.

Allmänna Barnhusets Stora Pris inrättades 1987 och delas ut till den eller de som genom banbrytande insatser befrämjat barns och ungdomars sociala förhållanden i vårt land. Prispengarna, 200 000 kronor, ska skänkas till någon verksamhet inom området sociala insatser för barn och ungdom, som mottagaren själv väljer.

– Vi har bestämt att ge pengarna till två verksamheter i Göteborg, berättar Philip Hwang. 135 000 kronor ska gå till Göteborgs kvinnojourer. Det finns nämligen fler barn än kvinnor vid dessa jourer, men inga medel för att anskaffa lekmaterial och annat som barnen behöver, och det är dessa pengarna ska användas till. Övriga 65 000 kronor ska gå till Rosengrenska stiftelsen som hjälper gömda flyktingfamiljer. Pengarna ska användas till psykosocialt stöd för barnen.

Philip Hwang och Anders Broberg

Råd ger 25 miljoner till konstnärlig forskning

Göteborg har tagit hem ungefär hälften av de drygt 25 miljoner kronor som Vetenskapsrådet under en treårsperiod satsar på konstnärlig forskning.

– Vi är väldigt lyckliga och ser i all ödmjukhet detta som en bekräftelse på att vi är på rätt väg, säger Konstnärliga fakultetens dekan Hans Hedberg.

VETENSKAPSRÅDET SATSAR drygt 10 miljoner kronor på tre olika projekt vid Konstnärliga fakulteten. Dessutom har ett projekt vid IT-universitetet, som bland annat innebär ett samarbete med Högskolan för scen och musik, fått 2,5 miljoner kronor.

Det projekt som fått mest medel är *Passionen för det reala – om dokumentarismen och konsten*, med Eva Nässén, professor vid Högskolan för scen och musik, som ledare.

– När man talar om dokumentär är det främst film man tänker på. Men dokumentera kan man förstås göra inom alla konstarter och just vår tid kännetecknas av ett ökat intresse för detta. Det hänger bland annat samman med alla nya medier som finns nu, förändringarna i identitetsbehov och upplösningen av det moderna samhällslivet. Vårt projekt handlar om mötet mellan samtidens verklighetsjakt och den konstnärliga reflektionen.

Projektet är mycket tvärkonstnärligt och består av fyra delprojekt inom vardera film, opera, fri konst och design.

– Själv är jag barocksångerska och har tidigare gjort projekt om hur operasångare framställer känslor. Ett exempel på hur man kan arbeta med opera är då vi satte upp delar av Spontinis opera *La Vestale* och spelade den så som det kunde ha sett ut på 1800-talet. Efter paus spelade vi precis samma avsnitt men med ett modernare uttryck och det intressanta var att publiken uppfattade dem som två helt olika verk. Så vad är det egentligen man hör och ser? Och hur ser relationen ut mellan det som händer på scen och det som sker inne i människan?

INOM DESIGNDELEN blickar man tillbaka på det funktionella kök som var modernt på 1960-talet, och inom den fria konstdelen ska man diskutera konstens plats i samhället. Filmdelen ska handla om dokumentärens poetik. Det hela ska bland annat utmynna i en utställning i Moskva 2007.

Det andra projektet som får medel är *Skrivandets rum – om samtalets poetik och essän som kunskapsform*. Det handlar om reflektioner över den litterära texten, där en stor del av arbetet kommer att utföras av Magnus Jansson, till vardags

litteraturvetare vid Mälardalens högskola, men också verksam vid Litterär gestaltning.

– Den kurs jag arbetar med, och som är utgångspunkt för projektet, kallas *Textsamtalet*. Den vänder sig till personer som arbetar professionellt med textsamtal, både författare och andra, berättar Magnus Jansson. Inom litteraturvetenskap finns mycket forskning om det enskilda diktargeniet men väldigt lite om det vi gör vid Litterär gestaltning, nämligen samtal om texten. För även om bilden av författaren är att han eller hon sitter i sin ensamhet och diktar är verkligheten ofta mer komplicerad och textsamtal har ofta stor betydelse för hur verket slutligen blir.

PROJEKTET SKA RESULTERA i en bok som täcker in gränsområdet mellan de konstnärliga aspekterna på skrivande och mer humanvetenskapliga sätt att diskutera texter.

– Jag kommer också att sätta mig in i olika filosofers sätt att se på samtalet. Eftersom detta är ett konstnärligt projekt som inte ska bedömas efter litteraturvetenskapliga traditioner, upplever jag en ännu större frihet att arbeta med materialet än vad jag brukar göra som litteraturvetare. Förhoppningen är att boken ska kunna användas av alla dem som på ett eller annat sätt arbetar med textsamtal.

Japansk och svensk arkitektur står i fokus för det tredje projektet, *Ytans materialitet*.

– Det handlar om jämförelser mellan tre svenska och tre japanska arkitek-

ter och deras relation till material och rum, förklarar projektledaren Kristina Fridh från HDK. I Japan bygger man rum i skikt med skjutväggar vilket leder till ett annat rumsligt tänkande än vad vi är vana vid. För dem är rummet inte ett objekt utan något föränderligt, en process. I nutida japansk arkitektur lyckas man ofta kombinera ett västerländskt och inhemskt sätt att föreställa sig rummet, det blir en spännande mix av kulturer. Bland annat ska vi titta på japanernas förhållande till glas.

Även projektet *Potential music*, som är förlagt till IT-universitetet, har kopplingar till GU eftersom tonsättare, musiker och ensembler från Högskolan för scen och musik kommer att medverka.

– Vi är lyckliga över Vetenskapsrådets satsning, särskilt som vi tidigare inte riktigt känt att de velat bekräfta det vi gör, säger dekan Hans Hedberg. Vi är tacksamma och stolta och ser satsningarna som ett genombrott när det gäller finansiering för vår typ av verksamhet.

Eva Lundgren

De projekt som beviljas är:

Passionen för det reala – om dokumentarismen och konsten
 Kontaktperson: Eva Nässén
Skrivandets rum – om samtalets poetik och essän som kunskapsform. Kontaktperson: Staffan Söderblom. *Ytans materialitet*. Kontaktperson: Kristina Fridh

GÖTEBORGS UNIVERSITET

inbjuder till

The Felix Neubergh Lecture

Offentlig föreläsning den 29 november 2005, kl 18.00
 Aulan i universitetsbyggnaden, Vasaparken

Ekonomie doktor

Sirkka Hämmäläinen

f.d. ledamot av Europeiska Centralbankens direktion
 och f.d. ordförande i styrelsen för Finlands Bank

Quo vadis, Europa?

Europa kan klara sig utan grundlag men inte utan strukturella förändringar. En åldrande befolkning och fortsatt hårdnande konkurrens från de nya tillväxtländerna kräver snabba åtgärder. De politiska beslutsfattarna i varje medlemsland borde axla sitt ansvar för sina ekonomier och deras framtid. Fördjupning och utvidgning av EU:s integration är medel och mellanstadier i anpassningen till den globala integrationen.

Välkommen!
 Fri entré

Fredsforskare tar plats efter Lennart Weibull

Helena Lindholm Schulz, lektor vid institutionen för freds- och utvecklingsforskning, går in som dekan först den 1 juli 2006.

Bolognaprocessen samt ett bättre synliggörande av forskningen hör till de frågor Helena Lindholm Schulz är mest intresserad av.

Snart blir hon ny dekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten. Men först ska hon avsluta sin period som prefekt vid institutionen för freds- och utvecklingsforskning.

I SOMRAS FLYTTADE institutionen för freds- och utvecklingsforskning från Brogatan till nya lokaler i gamla KK2. Där bildar man tillsammans med institutionen för socialantropologi, humanekologi samt ett antal centrumbildningar School of Global Studies. Tanken är att samarbetet ska leda till en gemensam institution senast 2008.

– Det var bland annat på grund av alla förändringar min institution står inför som jag inte ville hoppa av prefektuppdraget innan min period tar slut den 30 juni nästa år.

Som forskare har Helena Lindholm Schulz främst ägnat sig åt Mellanöstern: hon har forskat om demokratiseringsprocesser i palestinsk politik, om palestinsk diaspora men också om identitetsroll i konfliktsammanhang och om hur återuppbyggnad går till i ett samhälle drabbat av konflikter. Men att just en konfliktforskare skulle vara särskilt lämpad för ledningsuppdrag är ingenting Helena Lindholm Schulz nödvändigtvis håller med om. Kunskap om hur konflikter fungerar är säkert en bra bas för allt ledarskap, men ledarskap inom akademien handlar också om en vilja och beredskap att ta ansvar för övergripande strategiska verksamhetsfrågor, liksom ekonomi och lokalfrågor.

– Jag sitter med i fakultetsnämnden sedan tre år tillbaka och tycker att det

fakultetsövergripande arbetet är väldigt roligt. Men samtidigt som jag ser fram emot nya uppgifter är jag också medveten om att det inte är lätt att ha ett ledningsuppdrag inom universitetet. Något som gjorde det lättare att se möjligheten att kunna bli dekan är att fakulteten är så väl-skött med ett mycket professionellt kansli.

Samhällsvetenskapliga fakulteten är den fakultet som vuxit mest de senaste åren när det gäller antalet grundutbildningsstudenter.

– Det innebär förstås en stor arbetsbelastning för våra lärare, något som i förlängningen kan leda till sämre kvalitet i utbildningen. Ekonomi och resurstilldelning hör till de frågor som alltid är aktuella. Vi måste fundera över hur vår utbildning ska se ut, och det gäller även forskarutbildningen. Sedan reformen 1998 tar många institutioner in färre doktorander, vilket förstås får konsekvenser bland annat för hur stark den intellektuella miljön är. Överhuvudtaget är doktorandernas situation en viktig fråga.

EN ANNAN BETYDELSEFULL fråga är hur fakulteten ska gå vidare med Bolognaprocessen.

– Bolognaprocessen kommer att få stora konsekvenser för hela utbildningssystemet. Vi har mycket goda förutsättningar att skapa spännande mastersutbildningar, något det finns stor efterfrågan på, både av svenska och internationella studenter.

Att synliggöra forskningen och stärka institutionerna i arbetet med att profilera forskningsmiljöer är en annan viktig uppgift.

– Det finns ju idag en stark tendens att satsa på starka forskningsmiljöer. Det innebär en risk att de miljöer som redan är starka får mer medan kreativ

och nydanande forskning, som kanske inte lever upp till definitionen av excellenta miljöer, får mindre. Där måste vi vara vaksamma så att vi inte lyfter fram ett starkt område till priset av att andra viktiga forskningsområden blir osynliga. Överhuvudtaget är det viktigt att synliggöra forskningen och bli bättre på att tala om vad som är bra och viktigt.

Göteborgs universitet har inte haft många kvinnliga dekaner genom åren. För tillfället finns bara en: Pam Fredman, dekan för Sahlgrenska akademien.

– Det är klart att det är viktigt att det finns kvinnor i ledande befattningar, säger Helena Lindholm Schulz. För att åstadkomma det måste man skapa en arbetsmiljö som gör det möjligt att exempelvis vara hemma hos ett sjukt barn. Jag har själv två barn och kan varken jobba jämt och ständigt eller på konstiga tider. Men den typen av förväntningar tror jag inte heller att det finns på fakulteten.

Eva Lundgren

FAKTA/Ny ledning för Samhällsvetenskapliga fakulteten

Lennart Weibull kvarstår dock som dekan fram till 30 juni 2006 och efterträds först därefter av universitetslektor Helena Lindholm Schulz. Ny prodekan blir universitetslektor Sven-Åke Lindgren och ny vicedekan blir professor Boo Johansson. Övriga medlemmar i fakultetsnämnden blir forskarassistent Leila Billquist, universitetslektor Monika Djerf-Pierre samt professor Bo Rothstein.

Demokratins framtida klimat

KLIMATFRÅGAN, det vill säga att människan genom utsläpp av växthusgaser bidrar till att höja jordens medeltemperatur, anses av många vara en av vår tids främsta ödesfrågor. Vidtas inte åtgärder kommer översvämningar, stormar, torka och förändrade klimatzoner att drabba mänskligheten. Hur bedriver man en framgångsrik global politik när världen är uppdelad enligt artificiella politiska gränser och dagens utsläpp får verkan först om ett par generationer? Vilket politiskt system kommer att kunna hantera framtidens klimatpolitik? Är det lämpligt att folkvalda politiker och allmänheten får avgöra hur dessa frågor ska lösas? Framtidens klimat är temat för årets Jörgen Westerstahl-seminarium. Föredragshållare är Gunnar Falkemark, Per Garthon samt Karin Bäckstrand.

Seminariet äger rum måndagen den 28 november, klockan 13.00-17.00 i hörsalen Dragonen, Sprängkullsgatan 19. Ingen föranmälan krävs.

Miljökontoret

HUR GÖR MAN en miljöanpassad upphandling, vad har GU för resepolicy, hur påverkas man av kontorsbuller och hur tar industrin hand om källsorterat avfall?

Vill du ha svar på dessa och andra frågor om din kontorsmiljö bör du boka in onsdagen den 23 november. Då arrangerar GU:s Miljöenhet, i samverkan med Nätverket för administrativ personal, en temadag om det miljöanpassade kontoret. Dagen kommer att bestå av utställningar och mässa med praktiska tips och råd om framtidens kontor. Lunch och fika ingår och arrangemanget är kostnadsfritt. Anmäl sig gör man senast den 17 november via länken "Arbetsmiljöutbildning" på <http://kompetensutveckling.adm.gu.se>

Ulf Smith hedras

INGABRITT och Arne Lundbergs forskningsstiftelse har tilldelat professor Ulf Smith stiftelsens medalj för framstående insatser inom diabetesforskningen och prevention av njursjukdom.

Ulf Smith är bland annat koordinator för ett EU-finansierat projekt där man försöker kartlägga orsakerna till diabetes typ 2. Bland annat undersöker man förändringar av fettvävnadsproduktion vid övervikt och fetma och hur dessa kan ha betydelse för utveckling av sjukdomen.

Ulf Smith är chef för avdelningen för allmän internmedicin samt chef för diabetesforskningen vid Lundberg-laboratoriet.

Hårda siffror väger tyngre än ord

text: KAJSA ASKLÖF illustration: TOMAS KARLSSON

I VM för universitet intar Göteborg ingen prispall. Konkurrensen är hård och ojämn. Ett litet land som vårt har svårt att hävda sig bland engelskspråkiga storheter med internationellt rykte. Trots detta är rankingslistor något som alltfler tar på allvar. I en ny rapport vid GU granskas tävlingsreglerna.

RANGORDNINGAR är här för att stanna. De är ett faktum som vi måste göra något vettigt av. Det menar Mats Cavallin, biträdande överbibliotekarie vid UB, och Sverker Lindblad, professor vid utbildningsvetenskap, som skriver rapporten om rankingssystem. De pekar på att listorna idag har stor betydelse för makthavare och forskningsråd som ska fördela anslag, lärosäten som söker

samarbetspartner och för studenter när de väljer utbildning. Rankinglistorna används som ett kvalitetsmått och påverkar också den verksamhet som rangordnas och därför måste GU förhålla sig till listorna och till det tänkande om forskning och vetenskap de representerar.

– **DET SER UT** som att EU kommer att begagna sig av rangordningen och Vetenskapsrådet har köpt in resultaten för att använda dem vid kvalitetssäkring. I Norge används den vid lönesättning. Där kan man få åtskilliga tusenlappar i bonus om man publicerar sig i en av de citerade tidskrifterna, säger Sverker Lindblad.

– Att vara ett prestigeuniversitet är något som alla är intresserade av. Men

när siffrorna kommer måste vi känna till bakgrunden till dem för att kunna avgöra om vi har fått en rimlig placering, säger Mats Cavallin.

REDAN PÅ 1920-TALET förekom ranking av universitet i USA, men de fick ökad betydelse i början av 1980-talet och sedan dess har intresset för dem bara ökat. Anledningen kan vara att vetenskap får ett allt större inflytande i samhället och att alltfler knyter sitt hopp om en bättre värld till universiteten. Nya sätt att styra forskningen skapas. Kontrollen av universitetens kvalitet genom jämförelser är ett sätt.

Cavallin och Lindblad menar att listorna också är ett tidens tecken, där siffror väger tyngre än ord, och valen är individens egna. Rankinglistorna

beskriver de som mått på hierarkiskapande inom akademien, hierarkier som passar för att upprätthålla det avreglerade och konkurrensinriktade system som är dagens sätt att hantera högre utbildning och forskning.

JÄMFÖRELSENA GER EN bild av vilka kvaliteter som anses vara betydelsefulla. Vissa rangordningssystem är mer konsumentinriktade och försöker ge en bild av universitetens kvaliteter på många olika sätt. Även studenternas bedömningar finns då med. Andra system fokuserar mer på att hitta de bästa forskarmiljöerna och elituniversiteten. Prestigefyllda priser och citeringsindex ligger till grund för denna rangordning, där engelskspråkiga lärosäten dominerar. Av de 20 universitet som hamnar i topp är 17 engelskspråkiga.

De två system som Cavallin och Lindblad granskat är Times Higher Educational Supplement (THES) och Shanghaiuniversitetets lista, som de anser ger mest eko i världen. Ett kriterium som används för Shanghai-listan är utbildningens kvalitet utifrån hur många lärare, forskare och tidigare studenter som har vunnit Nobelpris (fysik, kemi, medicin, ekonomi) eller har fått utmärkelsen Field Medal i matematik. Forskningsresultat utifrån antalet artiklar publicerade i tidskrifterna Nature och Science är ett annat kriterium, liksom lärosätenas storlek jämfört med akademisk prestation. Cavallin och Lindblad menar att man måste ta i beaktande att det finns en mycket stark betoning på matematisk och naturvetenskaplig forskning bland urvalskriterierna för rankingen. Och det är bara den yttersta eliten som framhålls genom urvalskriterierna Nobelpris och Fields Medal.

Kvalitet bestäms genom att använda ISI Web of Science för att se hur ofta forskare citeras. Förutom att själva tekniken kan ge en viss snedvridning kan det vara bra att känna till att ISI Web of Science är ett privatägt USA-baserat multinationellt företag.

Det andra rankingssystemet, Times Higher Education Supplement (THES), har separata listor för olika ämnesområden och en för alla. Av 20 universitet

kommer 15 från USA och England, men där finns ändå fler länder med än på Shanghailistan. Sverige hamnar inte bland de 100 första i årets mätning. Som bäst kommer Chalmers på plats 166, Lund och Uppsala på plats 180 och GU får placeringen 190. Inom ämnet biomedicin hamnar Karolinska Institutet på 4:e plats i år.

ETT KRITERIUM som THES använder är "peer review" som innebär att 1 300 akademiker i 88 länder får lista toppuniversitet inom sina kompetensområden.

Ett annat är "citation impact" som innebär att citeringar till arbeten som universitetens forskare har publicerats mäts av företaget Thompson Scientific Information. Undervisningens kvalitet mäts genom att undersöka förhållandet mellan antal lärare och studenter. Den internationella attraktionskraften av utländska studenter mäts, liksom förmågan att rekrytera lärare från andra länder. Cavallin och Lindblad menar att THES har en bredare grundval än Shanghaiundersökningen. Shanghaiundersökningen är mer fokuserad på elitforskning och på medicin, naturvetenskap och matematik.

Om målet är att höra till de bästa i världen så klarar sig Göteborg hyfsat, men det beror också på vilket fokus universitetet har, menar Mats Cavallin. Bland de 200 bästa universiteten på Shanghailistan hamnar GU på en plats mellan 153 och 201.

Det finns en rad invändningar mot hur mätningarna görs, vilket de som inte tillhör vinnarna gärna koncentrerar sig på. En sak är att stora universitet som GU, med ett brett ämnesurval inom många fakulteter, missgynnas jämfört med dem som har färre ämnen koncentrerade till naturvetenskap och teknik.

FRÅGAN ÄR OCKSÅ om vetenskapliga kvaliteter mäts utifrån olika vetenskapliga kulturer eller om det bara är antalet publicerade artiklar som mäts. Vissa vetenskapliga discipliner, framför allt inom humaniora, använder sig av monografier (skrift över ett avgränsat ämne) mer än av vetenskapliga artiklar för att föra ut sin forskning, vilket gör att de inte räknas med på samma sätt i ISI.

– ISI ger en bättre mätning inom naturvetenskap än samhällsvetenskap och bättre i samhällsvetenskap än humaniora. I grunden anser de flesta biometriker att man inte alltid kan använda sig av ISI-data. Den ger inte ett fullständigt mått på forskningens kvalitet. Inom samhällsvetenskap och humaniora är ISI-data olämpliga som utvärderingsverktyg, säger Sverker Lindblad.

De alla flesta tidskrifter som används i ISI handlar om medicin, naturvetenskap och teknik, vilket automatiskt gör att de ämnesområdena gynnas. Att forskare inom naturvetenskap dessutom ofta skriver många och korta artiklar gör att de gynnas ytterligare eftersom det ger upphov till fler citeringar.

Även språket har betydelse. De for-

skare som publicerar sig på andra idiom än engelska räknas inte med lika ofta eftersom nästan alla tidskrifter som finns med i ISI är på engelska.

– Mycket av det som skrivs inom humaniora är på andra språk än engelska, säger Sverker Lindblad.

Den forskning som har ett internationellt innehåll citeras naturligtvis oftare än den som handlar om nationella förhållanden.

Sammantaget tycker Sverker Lindblad att ranking inte är ett bra system eftersom det bara mäter delar av all forskning som görs.

– Det kanske fungerar bra inom naturvetenskap och medicin men inte särskilt bra inom samhällsvetenskap och humaniora. Där kan det få olyckliga konsekvenser så istället för att göra sitt jobb, vara kritiskt ifrågasättande och ägna sig åt tredje uppgiften, kanske du anpassar dig till mätningen och universitetets position, säger Sverker Lindblad.

– RANKNINGSLISTORNA är en viktig del av universitetsutvärderingen. Som universitet måste man naturligtvis förhålla sig kritisk till de metoder som används men också ta till sig den kritik resultaten indikerar, säger Sverker Lindblad.

Nu pågår ett samarbete mellan GU och Chalmers för att samla in uppgifter om all forskning som publiceras vid de båda lärosätena i en och samma databas, där det ska vara lätt att hitta och att bli läst.

– Det är självfallet viktigt att forskning blir tillgänglig och att vi deltar i internationella sammanhang. För den skull behöver man inte acceptera orättmätiga hierarkier av forskning som i rankingslistorna, säger Mats Cavallin.

Fotnot: *Världsmästerskap i vetenskap?* heter den rapport som Mats Cavallin och Sverker Lindblad ska presentera på ett seminarium den 18 januari.

FAKTA/Ranking

Registrering av tidskriftsartiklar görs av amerikanska Thomson Institute for Scientific Information (ISI). Både THES och Shanghailistan använder sig av information från ISI. Tidskrifterna väljs ut varje år efter bestämda kriterier, som exempelvis hur ofta de refereras. Utifrån detta görs sedan en beräkning av hur ofta en forskare från olika universitet citeras, eller snarare refereras, i tidskrifterna.

Janken Myrdal vid Sveriges lantbruksuniversitet skriver i sin rapport *Om humanvetenskap och naturvetenskap* att det huvudsakligen är engelskspråkiga tidskrifter som finns med och att två tredjedelar av dem är naturvetenskapliga.

Han önskar att mätmetoden ska korrigeras för att inte missgynna humanvetenskapen, exempelvis genom att böcker registreras och att fler nationella tidskrifter inom olika ämnen tas med. Han föreslår också att man använder sig av omnämning i läroböcker och uppslagsböcker för att få med forskares långsiktiga inflytande, och att man räknar med böcker som publicerats på prestigeförlag, priser, utmärkelser och mängden externa medel. Inom humanvetenskapen kan man också räkna antalet sidor en forskare publicerat under ett år och antalet titlar i offentliga bibliotek. Även omnämningen i litteraturlistor skulle kunna tas med.

Eftersom citeringsindexet ISI är ett kommersiellt företag anser Janken Myrdal att det vore bättre om statliga medel avsattes för uppgiften och att EU utvecklar system för att registrera böcker.

TOPPLISTORNA:

I en generell ranking av världens 200 främsta universitet som görs av THES, The Times Higher Education Supplement, ett brittiskt privatägt institut, hamnar GU på plats 190, Chalmers på plats 166, Lund och Uppsala på en delad 180:e plats och KTH på plats 196.

På den så kallade Shanghailistan, där universitetet Shanghai Jiao Tong går igenom 2 000 universitet i världen och rankar 1 000 av dem, hamnar GU inom området 153–201. På deras Europalista placerar sig Karolinska Institutet bäst bland de svenska på 7:e plats. GU hamnar på plats 57, och på Sverigelistan kommer GU på 5:e plats efter Karolinska, Uppsala, Stockholm och Lund. I Sverige är 11 lärosäten med bland världens 500 bästa universitet.

När Janken Myrdal utifrån Shanghailistan beräknar antalet topprankade universitet per nation hamnar Sverige på en hedrande nionde plats, vilket kan bero på att små länder tvingas skriva på engelska i vetenskapliga sammanhang.

Mats Cavallin är en av författarna till rapporten, som presenteras i januari.

Bra forskare dras till varandra

Universitet är som proffsfotbollslag. Topplagen köper de bästa spelarna som gör lagen ännu bättre. Man skulle också kunna uttrycka det som universitetsforskaren Kerr: " ... good scholars tend to swarm together." Toppuniversitetet förblir alltså toppuniversitet av den enkla anledningen att de är det.

HUR MAN ÄN vänder på siffrorna så hamnar USA alltid i topp. När Clark Kerr på 1970-talet använde andra kriterier för sin mätning av universitet, nämligen antalet Nobelpristagare och "social science breakthroughs", såg det nästan likadant ut som det brukar göra, med USA först, följt av Storbritannien, Tyskland och Sovjet, Frankrike, Schweiz, Sverige, Danmark, Österrike och Italien.

Janken Myrdal menar att Shanghailistan överensstämmer väl med den nationella ranking som görs av tid-

skriften *US News and World Report*, som en slags konsumentupplysning till föräldrar och blivande studenter. Detta trots att den nationella mätningen görs utifrån andra kriterier och inkluderar faktorer som kursutvärderingar, hur väl studenterna klarar sig och om det finns studiegrupper.

Harvard, Princeton, California Institute of Technology hamnar alltid i topp år efter år.

När även utbildningar blir globaliserade kommer internationella graderingar att få betydelse, menar Janken Myrdal. Det handlar om makten i det framtida kunskapssamhället. De som betalar forskningen vill vara med och styra.

Professor Lennart Weibull, ordförande i Rådet för identitet och image, tror inte att rankinglistor har så stor betydelse när det gäller fördelning av pengar, utom inom vissa områden.

– Men rankinglistor har en viss

betydelse ute i samhället bland experter och politiker, som tycker att de får en känsla för hur universiteten ligger till, säger Lennart Weibull.

Han tror att listorna kan ha en självuppfyllande funktion. Speciellt då man använder "peer review", när forskare ska ranka varandra.

– Vissa universitet hamnar högt för att de har gjort det tidigare. Om det inte händer något dramatiskt så ligger de kvar där, medan det kan vara svårt för ett universitet som ingen förväntar sig något av att ta sig upp.

Små universitet måste värderas annorlunda än breda universitet som GU, anser Lennart Weibull.

– Är man ett stort universitet kan man inte vara i topp inom allt, det är en inbyggd motsättning.

BARNENS RÄTT

glöms ofta bort

text: EVA LUNDGREN foto: HILLEVI NAGEL

Obegränsade – det är vad Jeanette Sundhall vill att alla barn ska få vara. Hon är studierektor och doktorand vid institutionen för genusvetenskap.

För henne handlar jämställdhet om frihet – både för kvinnor och män.

JUST NU ÄR Jeanette Sundhall engagerad i ett projekt där hon tillsammans med tre sociologer ska undersöka hur utsatta barn som upplevt pappas våld mot mamma bemöts av familjerätten. Bland annat handlar det om att granska hur barn och barns upplevelser beskrivs i utredningarna. Jeanette Sundhall ska även undersöka hur barnens relationer till föräldrar och eventuella styvföräldrar beskrivs och vilken betydelse de tillmäts.

– Vid exempelvis vårdnadstvister bör barnen höras från och med 12 års ålder och alla beslut ska fattas med hänsyn till barnets bästa. Men i de utredningar jag läst hittills har familjerättssekreterarna inte talat med barnen alls utan enbart med föräldrar och lärare och det är föräldrarnas rätt till umgänge med barnen man tar hänsyn till snarare än barnens rätt till trygghet. Det är som om man inte litar på barnen och deras förmåga att avgöra vad de själva behöver eller vill.

UNDERSÖKNINGEN INGÅR I Jeanette Sundhalls doktordokumentation som handlar om konstruktioner av barn och barndom inom genusvetenskaplig forskning.

– Det finns en hel del forskning inom genusvetenskap där man problematiserat moderskap i relation till arbete och sexualitet. Men märkligt nog finns det inte särskilt mycket forskning som problematiserar barn och barndom i relation till moderskap. Alltså känns det här som ett viktigt område, inte minst för att det kan få betydelse för samhällets syn på barn och deras rättigheter. Barndomen uppfattas ofta mest som en förberedelse inför vuxenlivet. Men barndomen har ett värde i sig och barn kan inte sällan förstå och sätta sig in i mycket mer än vi vuxna tror.

Institutionen för genusvetenskap ligger i en praktfull, röd skeppsredarvilla bakom Konserthuset. Här finns inga stora föreläsningssalar utan bara mindre rum, men det är en nackdel som uppvägs av den mysiga atmosfären, de vackra, höga fönstren och det fina läget, både centralt och lite för sig självt. Till A-kursen sökte 800 personer förra terminen, varav 58 togs in. De flesta var kvinnor men 7–8 manliga studenter kom också in, och de blir fler för varje år.

På måndagar är Jeanette Sundhall studierektor vid institutionen. Tisdagar och onsdagar ägnar hon åt sin forskning medan torsdagar och fredagar är vikta åt att vara projektledare för ett genusprojekt tillsammans med Västsvenska Teater och Dans AB.

– Oftast brukar jämställdhetsfrågor drivas underifrån. Men i det här projektet är det teaterchefen som bestämt att personalen ska utbildas i genusframställ-

” Jag är stolt över att bo i ett land där det är kriminellt att köpa prostituerade, där det finns en väl utvecklad barnomsorg för alla och där barn inte får bli kränkta eller slagna.

ning i den konstnärliga processen. Det innebär bland annat att jag arrangerar seminarier där genus diskuteras. Akademien och teatern är ju väldigt olika världar. På vår institution har alla ungefär samma grundkunskaper vilket innebär att vi kan diskutera genusfrågor på ett viss sätt. Men på teatern ställs andra frågor och det uppstår hela tiden situationer där jag måste tänka på ett annat sätt jag är van vid. Det är jobbigt men väldigt lärorikt. Att vara ute i ”verkligheten” är något forskare borde uppmuntras till mer och vi på min institution är stolta över alla uppdrag vi får.

EN DEL AV skådespelarna har tyckt att det varit svårt att ta till sig allt som sagts under seminarierna.

– Men nyligen gjorde vi en utvärdering som visar att de flesta av deltagarna ändå var nöjda och uppfattat projektet som intressant. Jag gillar att dra in studenterna i olika verksamheter så de finns också med i teaterprojektet. Bland annat ska en C-student skriva uppsats och flera andra studenter sitta med under sammanlagt fem workshoppar där de också ska diskutera med skådespelarna.

Att genusfrågor kunde vara något problematiskt blev Jeanette Sundhall medveten om för första gången hemma i Jönköping när hon var 16 år gammal. Hon var medlem i musikföreningen Acne och en av bästisarna hette Micke.

– Han berättade för mig att han var homosexuell och genom vänskapen med honom fick jag upp ögonen för hur diskriminerad man kan bli på grund av sin sexuella identitet. Han kunde inte tala om detta med någon annan än sina närmsta vänner och det var först när han flyttade till Stockholm som han kunde vara öppet homosexuell. Det här var inte för särskilt länge sedan, på 1980-talet, även om man kunde tro att det handlar om för hundra år sedan.

Men först ett tiotal år senare, när Jeanette Sundhall studerade idéhistoria, bestämde hon sig för att läsa genusvetenskap.

– JAG HADE LÄST Karen Horney's kritik av Freud och förstod att det fanns en massa kvinnor som gjorde spännande forskning, men som vi inte läste särskilt mycket om på våra kurser. Vid samma tid blev jag också mamma, en mycket omtumlande upplevelse, som fick mig att fundera över kvinno- och mansroller. Kön är ju något vi alla lever med hela tiden och könsfrågor kan man ofta väldigt påtagligt relatera till sitt eget liv. Det gör att det är ett viktigt och spännande forskningsområde men också besvärligt eftersom det är så svårt att distansera sig och vara neutral.

Under sin tid vid genusvetenskapliga institutionen har Jeanette Sundhall deltagit i flera stora utredningar om genus inom vården. Mest omtalad blev den utredning där hon intervjuade 20 kvinnliga och 20 manliga

specialistläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset om deras arbetssituation.

– KVINNORNA FÖRVÄNTADES VARA empatiska och psykosocialt duktiga, vilket förstås är krävande i längden. De hade sämre lön än männen och svårare att göra karriär. När jag frågade hur det var att vara kvinna och läkare berättade de om stress och svårigheter att säga nej. När jag frågade männen om hur det var att vara man och läkare, förstod de oftast inte ens frågan. De såg sig uppenbarligen inte som en del av en grupp utan enbart som individer.

Det visade sig att kvinnliga läkare heller inte alltid tas på allvar av patienterna.

– En kvinnlig läkare berättade exempelvis att hon flera gånger varit med om att ha skrivit ut en patient för att sedan få en fråga från en sjuksköterska om patienten inte skulle få gå hem snart. Patienten hade alltså inte uppfattat att det var hon som var doktorn. Det kändes förstås viktigt att göra den här typen av undersökning men tanken var att den skulle leda till förändringar. Men så vitt jag vet har ingenting konkret gjorts för att underlätta för de kvinnliga läkarna vid SU. Det är precis som om man är så nöjd med sig själv för att man gjort en undersökning att man sedan inte behöver göra något mer.

Liknande resultat fick Jeanette Sundhall när hon undersökte långtidssjukskrivna kvinnliga läkare.

– Ofta beror problemen på att ledningen inte tar sitt ansvar. Man tycks anse att de kvinnliga läkarna har sig själva att skylla om de tar på sig för mycket arbete.

IBLAND KAN Jeanette Sundhall känna sig som en genuspolis. Det skedde till exempel när Walter, hennes sexårige son, och hans klass höll på med ett konstnärsprojekt i skolan och fick lära sig vilka Picasso, Chagall och Matisse var.

– Men varför finns det inte en enda kvinna bland konstnärerna? tänkte jag fråga läraren. Men så bestämde jag mig för att låta bli. Det känns inte så roligt att vara den där som alltid tjarar och jag orkar inte gå omkring och vara irriterad jämt. Ändå tycker jag att det är märkligt att det fortfarande ska vara så svårt att få med ett genusperspektiv i undervisningen. Borde inte det vara självklart?

Men jämställdhet är inte alltid lätt. Det handlar inte bara om en själv utan också om vad andra har för förväntningar och föreställningar om hur saker och ting ska vara.

– Ändå har förstås Sverige kommit långt. Jag är stolt över att bo i ett land där det är kriminellt att köpa prostituerade, där det finns en väl utvecklad barnomsorg för alla och där barn inte får bli kränkta eller slagna. Men självklart finns det mer att göra, inte minst när det gäller barns rättigheter. Man borde låta barnen bestä-

ma inom fler områden, åtminstone när det gäller sådant som direkt berör dem i deras vardag. Det kan gälla stadsplanering, skolan och liknande. Barn har ofta bra idéer och kan berätta vad de tycker.

Själv försöker hon leva så jämställt det går med sin sambo Michael.

– DET HANDLAR bland annat om vem som tar hand om tvätt och disk och vem som får möjlighet att utveckla sina intressen. Eftersom Michael är intresserad av skärmflygning, något som tar en hel del tid i anspråk, medan jag gillar att läsa och umgås med kompisar, går väl det där med jämställdhet lite fram och tillbaks. Men jag har i alla fall plockat upp mitt musikintresse igen. Musik är den konstform jag gillar mest, den är så öppen och fri, jag söker hela tiden efter ny musik och den nya tekniken med mp3-spelare underlättar förstås.

Ibland kan Jeanette Sundhall tycka att flickor trots allt har större handlingsutrymme än pojkar, åtminstone när det gäller mindre barn.

– DET ÄR INTE LÄTT att vara en liten kille som alltid måste vara tuff för att få vara med i gänget. Tjejer kan vara på lite mer olika sätt. Min yngsta dotter, Hedda, är otroligt fysiskt modig. Hon gillar att klättra och springa och betraktas ibland som en riktig vilding. Men hon tycker om att leka med dockor också. Det är uppfostran och omgivningen som får dem att tro att de ska vara på det ena eller andra sättet. Men om det var mer accepterat att vara på alla möjliga sätt skulle ju människan bli rikare, och det skulle alla vinna på, både flickor och pojkar, kvinnor och män. För mig är det i grunden detta jämställdhet handlar om – en större frihet för alla att få vara den man egentligen är.

Jeanette Sundhall

Yrke: Studierektor och doktorand vid institutionen för genusvetenskap

Bor: Haga

Familj: Sambo Michael, barnen Alva, 10 år, Walter, 6 år och Hedda, 2 år.

Intressen: Läsa böcker, träffa kompisar, musik försöka fixa till trädgården på Orust.

Det finns både för- och nackdelar med att befinna sig långt från universitetet, menar Kerstin Johannesson, professor och föreståndare för Tjärnö marinbiologiska laboratorium. Vi har utvecklat en stor självständighet, vilket innebär både frihet och ansvar. Det allra mesta av vår snabba utveckling de senaste tio åren har skett genom extern finansiering och med ett bra stöd från regionala myndigheter.

TJÄRNÖ

universitetets nordligaste fäste

Ska man studera de svenska marina arterna är havet i norra Bohuslän bästa platsen. GU Journalen åkte till universitetets nordligaste fäste på Tjärnö och följde med ut på havet för att leta efter ryggradslösa djur.

JOHANNA GRÄNS, Fredrik Christiansen och Johan Florentzson har krängt på sig tjocka overaller och bytt till vattentäta skor inför dagens föreläsning ute på fartyget Nereus. Det är dagen före tenta och Johan Florentzson har anteckningar och skisser på en komihåg-lapp att repetera från.

– En del av djuren vi fångar upp idag kommer att vara med på provet imorgon, säger Fredrik Christiansen.

Fredrik Pleijel håller i föreläsningen. Han forskar annars kring havsborstmaskars fylogeni, det vill säga organismers släktskap klassificerat utifrån evolutionära skillnader, och då är området kring Tjärnö idealiskt för forskning:

– Det finns en rik fauna med sydliga arter som nått hit upp och även arktiska arter som vandrat ner, säger Fredrik Pleijel.

Om man ska studera de svenska marina arterna duger inte insjöar eller Östersjön. Utanför Tjärnö varierar salthalten på olika djup – bara tio minuter från ön kan man få oceanisk salthalt och därför trivs så många olika arter här.

REGNET HÄNGER I LUFTEN men havet är lugnt. Skepparen Ingemar Adolfsson styr fartyget ut mot Vattholmarna där de första "skrapen" görs. En skrapa med en anordning av nät fäst vid sig firas ner till botten och lera, stenar och mängder av djur fångas upp från botten i nätet. Ombord lossas fångsten i lådor och silas sedan för att få bort leran. För en lekman går det att urskilja kammusslor, maskar och sjöstjärnor, men här gäller det att inte gå miste om de allra minsta djuren.

– Vi letar efter allt, säger Johanna Gräns och skrapar försiktigt bland stenar och snäckskal.

Då och då lyfts något upp och studenterna ger sina olika gissningar av de latinska namnen.

Ingemar Adolfsson håller uppsikt över bottenprofilen på en datorskärm inne i förarhytten samtidigt som han håller undan för yrkesfiskarnas hummertinor.

” Just nu försöker vi hitta potenta ämnen som kan användas inom medicinsk forskning och kanske utgöra viktiga komponenter i framtidens läkemedel.

– RELATIONEN MELLAN forskare och yrkesfiskare har inte alltid varit den bästa, men idag har vi en bra dialog med fiskarna i vårt område, säger Kerstin Johannesson, professor och föreståndare för Tjärnö marinbiologiska laboratorium.

– När Sverige miste sina traditionella fiskevatten på 1960-talet brydde sig få om den kommande utvecklingen. Till skillnad från Norge så var fiske inte längre något viktigt för oss i Sverige. Situationen idag präglas till stor del av brist på långsiktigt tänkande och istället försöker yrkesfisket finna lönsamhet på kort sikt.

På Tjärnö marinbiologiska laboratorium bedrivs inte bara forskning och undervisning; avdelningen har också en viktig uppgift att samarbeta med kommunerna, Naturvårdsverket, Fiskeriverket och som remiss-

instans för politiska beslut. Stockholms universitet har också del i laboratoriet, men Kerstin Johannesson reser till Stockholm två gånger i månaden i snitt för att diskutera forskningsresultatens som berör svenska västkusten:

– Jag har många gånger fått påpeka att det inte bara är Östersjön som är drabbat av övergödning och överfiske.

UNGEFÄR 75 PERSONER arbetar på stationen och flera är bofasta på ön. Här finns studentrum och egen matsal. Laboratoriet som startades av några entusiastiska forskare på 1960-talet har vuxit med flera byggnader och nya laboratorier. Om somrarna tar Tjärnö emot turister och ordnar dagsturer för allmänheten. Drygt 5 000 besökare gästar Tjärnö.

Informationschefen Martin Larsvik berättar att den tredje uppgiften är viktig på Tjärnö och flera forskare samarbetar med näringslivet, till exempel genom algforskningen, som har gett kunskap om hur båtbottnfärgers struktur kan minska påväxt.

– Just nu försöker vi hitta potenta ämnen som kan användas inom medicinsk forskning och kanske utgöra viktiga komponenter i framtidens läkemedel, säger Kerstin Johannesson. I takt med att klassiska typer av antibiotika blir verkningslösa genom att bakterierna blir resistenta så behövs helt nya ämnen.

Medan de flesta arter i land har studerats redan har människan mycket kvar att upptäcka i havet. Johanna Gräns, Johan Florentzson och Fredrik Christiansen kan tänka sig att fortsätta med forskning inom marinbiologi.

– Det är många som är intresserade av däggdjuren i havet och när man dyker här finns det enormt mycket att se, säger Fredrik Christiansen.

Föreläsaren Fredrik Pleijel har gjort upp en lista över arter han vill få med sig hem från dagens fångst. Studenterna Johanna Gräns, Fredrik Christiansen och Johan Florentzson studerar på Tjärnö och funderar alla tre på att fortsätta med forskning inom marinbiologi så småningom.

Benchmarking – ett sätt att lära av varandra

Staffan Granér, Malin Östling och Lennart Adler utbyter erfarenheter om forskarutbildningen i benchmarking-områdena.

Malin Östling

Kan en naturvetenskaplig institution förbättra sin utbildning genom att lära av humanister? Och kan samhällsvetare få hjälp av vårdvetares erfarenheter?

– Javisst, säger kvalitetsamordnare Malin Östling. Hon leder ett projekt i benchmarking där institutioner från olika fakulteter träffas för att diskutera forskarutbildning.

Att institutionerna är väldigt olika är en av poängerna.

TVÅ BENCHMARKINGGRUPPER finns redan vid GU. Den första började i april och den andra nu i höstas. De består båda av tre till fyra deltagare från vardera fem till sex institutioner och representerar väldigt olika områden. Bland deltagarna finns även doktorander. Diskussionsledare är Malin Östling.

– Forskarutbildningen står inför stora förändringar, bland annat på grund av Bologna-processen, men också eftersom den nya finansieringen innebär större krav på effektivitet, menar Malin Östling. Det finns förstås alltid anledning att dis-

kutera utbildningens kvalitet, men just nu känner nog många att det är särskilt angeläget. Och ett sätt att förbättra den egna institutionens forskarutbildning är förstås att titta på hur andra gör.

Benchmarking är just en metod att lära av andra, men på ett ganska systematiskt sätt.

– **PROJEKTET OMFATTAR** sex möten under en period om cirka nio månader. I ett första steg handlar det om att institutionerna ska klargöra hur nuläget faktiskt ser ut. Där har de institutioner som utvärderats av Högskoleverket ett förspårning, inte minst genom de självvärderingar de då gjort. Deltagarna diskuterar olika uppfattningar och vilka förbättringar eller förenklingar som kan göras.

Nästa steg innebär att institutionerna systematiskt utbyter erfarenheter.

– Genom att få veta hur andra gör kan man stimuleras till att fundera över om den egna institutionen skulle kunna göra på liknande sätt och hur det då skulle bli. Även om institutionerna är olika finns det mycket som är gemensamt också, exempelvis att alla doktorander har minst en handledare.

I fas tre är det meningen att deltagarna ska identifiera en eller två externa framgångsrika institutioner som de sedan arrangerar ett möte med.

– Det är där den första gruppen befinner sig nu. Vi kommer att träffa en samhällsvetenskaplig institution från Uppsala universitet och en medicinsk från Karolinska Institutet.

Men varför är det då så viktigt att deltagarna kommer från skilda områden?

– Man kan självklart göra benchmarking med bara humanister eller bara medicinare, påpekar Malin Östling. Men risken är att man hamnar i samma gamla invanda spår, de flesta vet ju ungefär hur man gör på de andra institutionerna inom den egna fakulteten. Ju mer olika institutionerna är, desto större blir nyfikenheten och därmed lärandet som kan leda till förändringar. Frågor som ivrigt diskuterats är till exempel: Fungerar antagningsprocess och introduktion av nya doktorander tillfredsställande? Hur får man ett aktivt handledarkollegium? Hur fungerar seminarierna? Hur hanterar man "skrivångest"? Hur går det till när en avhandling ska godkännas för disputation? Hur förbereder man doktoranden för livet efter disputationen?

Men hur fungerar det då i praktiken? GU Journalen har frågat några av de sju ton deltagarna i den första benchmarkinggruppen vad de fått ut av projektet hittills.

Staffan Granér, institutionen för ekonomisk historia: De diskussioner vi haft har inte varit enkla små samtal. Innan mötena har vi

skriftligen fått formulera konkreta frågor och förberett svar som vi sedan följt upp. Varje institution har fått presentera sin forskarutbildning, hur kursplaner ser ut, ansökningsprocedur, utvärderingar, problem och resultat. För mig har det absolut varit intressant att få en inblick i hur forskarutbildningen hanteras på andra ställen.

” Man kan självklart göra benchmarking med bara humanister eller bara medicinare. Men risken är att man hamnar i samma gamla invanda spår, de flesta vet ju ungefär hur man gör på de andra institutionerna inom den egna fakulteten.

Peter Esaiasson, statsvetenskapliga institutionen:

Vi har ställt oss frågor som: Vad kan vi lära av varandra, vad gör andra som är bra? Det har gett

oss perspektiv på det vi gör och fått oss att fundera över sådant vi kanske tagit för givet tidigare. Samtalen har lett till en och annan aha-upplevelse. Vi statsvetare tyckte till exempel att idéhistoria hade helt andra problem än vi, medan molekylärbiologerna sade: Vad lika ni är!

Margareta Hallberg, institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori:

Vi har lärt oss en hel del om de andra men också om oss själva. Det är förstås skillnad på institutioner där varje doktorand själv formulerar sitt problem och institutioner där doktoranden ingår i en projektgrupp. Ändå är det intressant att vi, trots alla olikheter, har så många gemensamma problem. Det handlar bland annat om kraven på handledarna som blivit allt större. Att vara handledare är ett väldigt viktigt arbete som kanske inte alltid uppmärksammas tillräckligt.

Uppsving för japanska

Varje doktorand ska ha en studieplan och handledaren har ansvar för doktoranden, samtidigt som han eller hon inte får göra för mycket så att man tar över doktorandens arbete. Förr småpratade man mer med sina forskarstuderande, nu är allt väldigt strukturerat och det finns andra krav på effektivitet.

Lennart Adler, institutionen för cell- och molekylärbiologi: En skillnad mellan å ena sidan humanister och samhällsvetare och å

andra sidan naturvetare och medicinare är ju att särskilt humanister skriver stora monografier. Jag tror att jag under alla mina år vid Naturvetenskapliga fakulteten bara sett en enda monografi, för oss är det sammanläggningsavhandlingar som gäller. Men det mesta förenar, vi gör på jämförbara sätt när det gäller kvalitetskontroll, introduktion av doktorander, antagning och urval, styrdokument och liknande.

MH: Några forskarstuderande har disputerat med sammanläggningsavhandlingar även hos oss men den humanistiska traditionen, som säger att avhandlingen ska vara ett omfattande självständigt arbete, strider ju emot sammanläggningsavhandlingens själva idé. Det sättet att skriva ställer krav på att få in publikationer i tidskrifter som vi inte är så vana vid. Men det är viktigt att vara öppen för andra former och inte läsa sig vid hur det hur det alltid har varit.

SG: Vid många humanistiska och samhällsvetenskapliga institutioner skriver man oftast avhandlingar på svenska vilket exempelvis naturvetarna övergivit för länge sedan. Det finns en poäng med att använda sitt eget språk, särskilt när man skriver om förhållanden som gäller Sverige, men samtidigt är det ju viktigt att nå ut även internationellt. Ett sätt för dessa institutioner kunde kanske vara att publicera artiklar på engelska även om det stora arbetet skrivs på svenska.

MH: Jag tycker att vi haft mycket trevligt och lärt oss en hel del. Men projektet har tagit väl mycket tid, inte minst att läsa alla självvärderingstexter. Och antalet möten kunde ha varit lite mindre. Men inte minst för mig, som vetenskapsteoretiker, har det varit intressant att få en inblick i hur andra gör.

PE: Vad man kan eller inte kan göra för att förbättra utbildningen beror bland annat på institutionens storlek. Små insti-

tutioner kan kanske behöva samarbeta mer för att få till stånd intressanta miljöer för sina doktorander.

LA: Jag är mycket nöjd med sammansättningen av gruppen även om det hade varit intressant med en medicinsk deltagare också. Jag tror att det finns ett värde i att vi kommer från olika områden. Hade vi bara varit exempelvis naturvetare kanske vi hade fastnat i detaljer. Nu har vi kunnat diskutera på en mer övergripande nivå. Det finns flera intressanta tankar min institution skulle kunna ta vara på, bland annat vad ett väl fungerande handledarkollegium kan åstadkomma. Nu ska vi identifiera en framgångsrik extern institution och det ska bli intressant att se vad det leder till.

PE: Bland de idéer vi statsvetare tagit till oss är den modell för individuella studieplaner som finns på Psykologen. Varje institution ska också skriva en framtidsplan för sin forskarutbildning, vilket ger oss ytterligare anledning att fundera över de exempel som finns vid andra institutioner.

Eva Lundgren

FAKTA/Benchmarking

Benchmarking är ett sätt att metodiskt jämföra olika verksamheter för att få fram de bästa kvaliteterna inom de olika verksamheterna. Man kan också jämföra med en annan, mycket väl fungerande verksamhet, för att lära av denna.

Vid GU innebär benchmarking inom forskarutbildningen att en grupp representanter från fem eller sex institutioner träffas sex gånger under cirka nio månader för att systematiskt gå igenom de olika forskarutbildningarna och diskutera förbättringar. Man genomför också benchmarking med minst två externa framgångsrika institutioner.

Två benchmarkinggrupper har bildats vid GU: Den första, som startade i våras, består av representanter för institutionen för ekonomisk historia, institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori, institutionen för cell- och molekylärbiologi, statsvetenskapliga institutionen samt psykologiska institutionen.

Den andra gruppen består av representanter för institutionen för omvårdnad, litteraturvetenskapliga institutionen, sociologiska institutionen, School of Global Studies samt, som observatör, institutionen för genusvetenskap. Se: www.gu.se/kvalitet/

I institutionens trädgård spelar Tsukatsa Hara och Tetsuya Kato in en intervju med studenten Gustav Bodell, som blev intresserad av japanska språket efter en resa dit.

Ett japanskt tv-team kom till Göteborg för att ta reda på varför japanska språket lockar till studier och blev överraskade av svaren. Avdelningen för japanska är annorlunda på många sätt.

- VI BLEV LITE FÖRVÅNADE att inte fler började studera japanska på grund av någon familjemedlem med relation till landet, säger Tsukatsa Hara, redaktör på Nippon TV.

Han och hans kollegor har gjort flera resor till Europa, Sydamerika och Australien för att intervju studenterna. Intervjuerna speglar hur studierna i japanska ser ut i världen och inslagen ses av över 25 miljoner japanska tittare. Tsukatsa Hara uppskattar att en tredjedel av de svenska studenterna svarat att den japanska populärkulturen med manga, pc-spelen och musiken väckte intresset för japanska, men också de äldre traditionerna och resor till landet har gjort att man blivit fängslad av språket. En del studenter har valt japanska för att de ville studera en kultur som låg så långt bort som möjligt.

Universitetslektor Yasuko Nagano-Madsen och universitetsadjunkt Satoko Berger Fujimoto bekräftar att få studenter har invandrade föräldrar. Avdelningen är ovanlig på andra sätt också:

- Många studenter har till exempel teknisk bakgrund och vi är en av få avdelningar där majoriteten bland studenterna är män, cirka 80 procent, säger Yasuko Nagano-Madsen.

Avdelningen för japanska i Göteborg har vuxit kraftigt de senaste åren och är den största i Norden, bland annat genom samarbete med Handelshögskolan och stora möjlig-

heter att få studera i Japan. I en enkät svarade samtliga studenter att de var intresserade av utbytesprogrammen och fler och fler blir kvar i Japan och studerar eller arbetar. Göteborg har också den enda distansutbildningen i Sverige och avdelningen har sammanlagt ungefär 175 studenter per år.

- Jämfört med andra länder är det inte så många som studerar japanska i Sverige, men det är väldigt hög nivå på kunskaperna, säger Tsukatsa Hara. De som läst klassisk japanska kan ofta mer än vad en medeljapan kan.

Tsukatsa Hara berättar att inslagen om japanska språket i världen är väldigt populära. Publikerna är fascinerade över att studenter utanför Japan väljer att studera språket som pratas av relativt få i världen. Men inslagen bjuder också på underhållning: studenterna får skriva kärleksbrev till kända japaner och i Göteborg valde studenterna bland andra premiärministern Koizumi och tecknade figuren Hello Kitty. Ordspråkslekarna, där ett ord utelämnats och studenterna ska gissa vilket ordet är, får många tittare att skratta.

- DET KAN BLI tokigt, men studenterna förklarar också varför de valde ordet och många gånger får man då en innebörd av ordspråket som kanske är minst lika rätt och ibland bättre, säger Tsukatsa Hara.

Han tycker att svenska studenter är väldigt seriösa, artiga och kanske lite försiktiga.

- De använder artighetsfraser mer och inte så mycket slang. Studenterna har ibland ett mer avancerat språk än unga i Japan.

Viveca Bladh

Kvinnan – mer än bara prydnad

EN TRADITIONSTYNGD ceremoni som Göteborgs universitets doktorspromovering väcker onekligen delade känslor. Vissa reagerar på användandet av latin i ceremonin, andra har synpunkter på hattar och kransar. Jag för min del vänder mig emot underhållningsinslag som tydligt pekar ut kvinnan som den fagra ickenärvarande varelsen. Att titta närmare på dessa behöver inte innebära att anrika traditioner måste brytas upp och förkastas.

Taubes kransflickor är fast tradition, men mig veterligen kan små pojkar också

vara fagra att titta på. Kan man få föreslå att kransbärarna vid nästa ceremoni leds upp på podiet i egenskap av glädjebbringare snarare än kön? Vackra flickor besjungs överallt i vår värld, och det gör vackra pojkar också för den delen. Skönheten ligger som bekant i betraktarens ögon, men begreppet vacker har försnävats i vårt samhälle, och samhällets idealbild är rå. Att sjunga kvinnans skönhets lov, snarare än att besjunga hennes intellekt eller trevliga sällskap, ger mig en känsla av att vara en prydnad i sammanhanget i sällskap med ljussta-

kar och blomsterarrangemang, snarare än att vara en del av gemenskapen en trevlig kväll som denna.

Middagen avslutas med O gamla klang..., en sång som jag förstått har sjungits i alla tider. Man blir ju klokare med tiden och jag anser att det är dags att se över möjligheten till en textrevidering, eller varför inte en ny liten visa? Att sjunga om män av äkta halt och bröders krets när andelen kvinnliga doktorer vid Göteborgs universitet växer sig större känns väldigt uteslutande. Finns det ingen liten melodi om människans

nyfikenhet och upptäckarglädje, om dessa könsneutrala förmågor som vi alla besitter?

Doktorspromoveringen 2005 var välplanerad och skickligt genomförd. Diskussionerna kring hur ceremonin kan förbättras fortgår lyckligtvis mellan tillställningarna. Med drygt ett år kvar till nästa promovering är det hög tid att tänka efter, och tillse att alla de som bjuds in också känner sig välkomna.

Caroline Öhman

VICE ORDFÖRANDE GU:S STUDENTKÅRER

Är GU offer för modemedvetna trendnissar?

I ÅRETS TANKEVÄCKANDE promotions-tal betonade rektor Gunnar Svedberg universitetets säregna identitet och hänvisade till Sven-Eric Liedmans definition av universitet och Bologna Magna Carta Universitatum av 1988. Det kändes betryggande för en gammal stöt som med dubbla känslor följt utvecklingen av universitetens policy sedan 1992. Säkert har det då införda förstärkta marknads-tänkandet stimulerat både utbildning och forskning inom vetenskap och kultur. Men det har också anfränt "kärnan" och givit alltför många tillfälliga moderiktningar vind i seglen. Även om det är tjugigt och gammalmodigt behöver universitetet ständigt påminna sig om att det inte är ett företag för entreprenör-

skap utan en institution för undervisning, forskning och en kritisk granskning av samhället i övrigt och inte en tummelplats för allehanda modemedvetna trendnissar.

I förra GU Journalen kan vi läsa att det förefaller som om Göteborgs universitets traditionella sigill försvinner. Det är ett sigill som en gång noggrant formgavs efter klassiska mönster och numera har en drygt 50-årig historia. I GU Journalen skriver Eva Engstrand, grafisk formgivare och lektor vid HDK, som åtagit sig uppgiften på uppdrag av Rådet för identitets- och imagefrågor, att: "Ett universitet är ju en mycket speciell organisation med många individualister." Eva fortsätter: "Man jobbar inte i första hand

för universitetets mål utan har egna syften där GU blir som en arena för privata ambitioner." Evas slutsats blir att: "Det nuvarande sigillet, skapat 1954, är gjort för en helt annan tid än vår ... dessutom är det grafiskt väldigt svåränvänt, till exempel på webben och står inte för de värderingar som bör prägla ett öppet och modernt universitet". Evas slutsats blir densamma som beställarens: det finns inget värde i att behålla symbolen. Men är det verkligen så enkelt att avfärda en logotyp som har en 50-årig historia och "laddning" och som symboliserar högskolans övergång till universitet? Kanske borde vi diskutera om vi verkligen ska ha kors i svenska flaggan, om inte en gul mobiltelefon mot en klarblå himmel

bättre skulle motsvara oss som individualister? När nuvarande symbol konstruerades fanns bakomliggande genomtänkta motiveringar som låg till grund för universitetets kommande verksamhet och som har funnits där till dags dato. Försynt och ödmjukt skulle jag gärna vilja veta mer om vilken framtid som utstakats av Rådet för identitets och imagefrågor för universitetet och som förmodligen ligger bakom planerna på den förändrade symbolen? För inte kan det väl bara röra sig om att ersätta den gamla gubben med några väl valda streck?

Jan Ling

F D REKTOR VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Ingen kortsiktig klåfingrighet

Replik: JAN LING, tidigare rektor vid Göteborgs universitet, framför betänkligheter mot arbetet med att modernisera universitetets logotyp. Han ser det som ett oroande uttryck för marknadstänkande och dagstrender. Hans konkreta kritik riktas mot Rådet för identitets- och imagefrågor som lagt ut ett uppdrag på en formgivare, Eva Engstrand vid HDK, att pröva ett alternativ till nuvarande sigill.

Det är en viktig diskussion som Jan Ling drar upp. Han har också rätt i påståendet att Rådet för identitets- och imagefrågor känner tveksamhet inför nuvarande sigill. Däremot är det fel att detta skulle ha skett på grund av kortsiktig klåfingrighet. Tvärtom har rådet på grundval av en kritisk analys av sigillens bakgrund och symbolinnehåll – en man med en yxa – ställt sig frågan om det är

den mest lämpliga symbolen för vårt universitet.

En annan faktor som spelat in är att symbolen inte fungerar särskilt bra i dagens skyltmiljö: Göteborgs universitet framträder idag inte i stadsbilden som det cityuniversitet vi är och önskar vara. Logotypen fungerar också dåligt i låg upplösning på internet och i små format i tryckt form.

Dessutom tyder våra granskningar av tillkomsthistorien inte på "genomtänkta motiveringar" baserade på "universitetets kommande verksamhet" utan snarare på tillfälligheter. Däremot har Jan Ling givetvis rätt i att han, liksom många andra av oss som varit med länge, under åren laddat symbolen med historia. Detta är dock inte detsamma som att nya studenter och doktorander ger den samma laddning.

Det arbete som rådet dragit igång har

avsett i första hand att pröva ett alternativ där bokstäverna GU är grunden.

Processen är dock lång och komplex. Den föreliggande skissen håller för närvarande på att kritiskt och förutsättningslöst granskas – av externa bedömare, av olika grupper av testpersoner inom och utanför universitetet och inte minst av rådet självt. Vår utgångspunkt är att ett sådant arbete måste få ta tid och att olika alternativ måste prövas. Vilket förslag rådet kommer att överlämna till rektor är således på inget sätt förhandsbestämt. Vi är mycket medvetna om uppdragets vikt och vilka risker ett felaktigt beslut kan föra med sig.

Samtidigt arbetar rådet med många olika frågor som vi tror kan bidra till en positiv syn på universitetets utbildning och forskning. En sådan är alumniverksamheten, där vi avser att föreslå en central stödfunktion för de fakulteter och

institutioner som vill bygga ut sina kontakter med tidigare studenter. Ett annat projekt gäller den utåtriktade kommunikationen i syfte att tydliggöra bilden av Göteborgs universitet och förbättra spridningen av kunskaper om vår forskning och utbildning. Just i dagarna hade ett nytt magasin – GU Spegeln – premiär. Magasinet vänder sig främst till externa grupper som tyvärr ofta har en luddig bild av Göteborgs universitets verksamhet.

Ett ytterligare exempel är att vi vill verka för fler gemensamma mötesplatser inom universitetet, till exempel genom större öppenhet i huvudbyggnaden. Rådet i sig vill också vara öppet och välkomna alla idéer som kan stärka vår gemensamma identitet.

Lennart Weibull

ORDFÖRANDE I RÅDET

I LINNÉS KÖLVATTEN

Forskning ombord på Götheborg

HÄNDERNA GLÖDER AV LIV – den spanska solen klyver horisonten och förvandlar med viskande värme ens kropp och omgivning till guld. I Ostindiefararens rigg finns denna morgon bara stillhet. Livet kysser panna och axlar. Vinden, ljum och stark, svalkar nacke och vader medan vi lyfter linnesegets hamparep för att beslå det. Under oss svävar havssulorna likt origami som fått liv; snövita, isvassa, fulländade. Tjårsvarta, glänsande trossar omfamnar varandra och masten i ett krampaktigt grepp, det knirrar likt nysnö i riggen...

VÅRT FÖRMIDDAGSPASS på fyra timmar har precis börjat och tre veckor efter avseglingen från Göteborg har våra händer blivit läderartade, armarna har fått nya kurvor och ryggen bultar. De första dagarna gick bara åt till att akklimatisera sig och bli av med den gulgröna ansiktsfärgen, men nu rör vi oss nu snabbt och vant på lejardarna, i riggen och mellan tamparna på däck. Slacka bolin, sätta storstageglet, bensla, tagla och bärga focken har blivit vardagsmat. Segel skall brassas, skotas och halas. Förutom rollen som van 1700-talsseglare skall även skorna som Linnés forskarlärning knyts på.

För 200 år sedan när handeln med Ostindien höll på som mest och ostindiefarare seglade i strid ström mellan Europa och Kina, så hade Carl von Linné lärjungar ombord på skeppen för att samla in flora och fauna som senare namngavs och systematiserades av Linné själv. Nu, ungefär 260 år senare, när återigen en Ostindiefarare ska segla med destination Shanghai, Kina, så finns det nya lärjungar ombord, i form av marinbiologer, zoologer och oceanografer. Projektet vilar till stor del på historisk grund men utgör även en unik möjlighet att få marina prover från en så kontinuerlig och global sträckning som Ostindiefararens rutt utgör.

Oceanografer, med påmönstring etappen Spanien – Brasilien, ska mäta klorofyll i ytvattnet för senare jämförelser med satellitbilder över mängden växtplankton i världshaven. Salthalt och temperatur ner till 600 meters djup skall mätas med en sond som skickas ned med

vinsch från fartyget. Även vattenprover kommer att tas och analyseras närmare på ombord under resans gång. Vidare läggs stor vikt på samverkan med omvärlden i form av skolkontakter samt kursverksamhet ombord på längre sträckor. Det så kallade VIRTUE-projektet (Virtual University Education) är ett skolprojekt där ytpåväxt av marina organismer såsom havstulpaner ska undersökas med hjälp av plastskivor som fästs på skrovet under vattenlinjen. I varje hamn planeras att lokala universitet och ett antal skolklasser ska ta hand om plastskivorna och analysera påväxten på skivorna.

MARINBIOLOGER OCH ZOOLOGER står för en mindre kostnadsslukande verksamhet i form av planktonhävning och insamling av material i hamnarna, i enlighet med den typ av forskning som bedrevs ombord på 1700-talet. Fynd fotograferas samt sparas i etanol och tas med hem till Sverige för vidare analys, såsom DNA-provtagning för släktskapsanalys. Vid hamnstopp kommer även samarbete forskare emellan från Sverige och lokala universitet ske i form av föreläsningar och konfe-

renser, den första i Cádiz vid slutet av denna första etapp.

De marinbiologiska provtagningarna hitintills har resulterat i två manetfynd samt fotografier som tagits på hela planktonprovers sammansättning men även på enskilda individer. Bottenprover har tagits genom att ta material som kommit upp med ankaret från viken utanför La Rochelle, Frankrike.

PARALLELLT MED forskningen sköter vi om vårt kära hem Götheborg. Klockan åtta på kvällen är det dags för dagens andra vaktpass och vi klär oss för fyra timmar på däck. Har vi tur så blåser det en gynnsam vind och vi får ett skönt pass då man njuter av fyllda segel och salta, svalkande havsstänk, men så är inte alltid fallet. Nätter har spenderats uppe i masten i kuling, hög sjö och regn. Det är blött från topp till tå. Havet och vinden blottar sina enorma, förenade krafter och plötsligt känns det som om Götheborgs dryga 1000 ton är en barkbit som lekfullt virvlar i dyningarna. Ikväll har vi dock tur och vädret bjuder sin bästa sida till och visar oss återigen ett magiskt skådespel i nattens mörka rum. Det är en utomkroppslig upplevelse att se ett diamanbestrött himla-valv där Vintergatans avlägsna armar sträcker sig likt ett tunt dimtäck över stilla vatten i gryningen. I havet runt oss strålar marelens galax. Ibland sveper lekfulla delfiner runt stäven, tyst förutom ett mjukt frustande nu och då, och mareliden följer deras väg ut till fullmånens breda, vaggande guldgate. Efter ett kort, stilla duggande visar sig regnbågen. Med den blysvarta horisonten som stöd sträcker den sig vigt över hela natten, försiktigt upplyst av månen allena, och störtar åter ner i havet fjärran om vår akterspegel. Alla höll andan när Livet såg på oss.

Andreas Nygren

FORSKNINGSINGENJÖR OCEANOGRAFI

Emma Thuróczy

DOKTORAND MARIN BIOLOGI

TJUGOSEKUNDERSREGELN

Kan man mäta "internalisering av tankemönster"?

Stafettpippen

I FÖRRA NUMRET av GU Journalen överlämnar Sverker Jagers stafettpippen till mig med frågan om koldioxidskatten är orättvis. När jag vid middagsbordet nämner att jag måste hinna skriva ett svar till Sverker om koldioxidskatten, hamnar jag i en diskussion med min dotter om koldioxidskatt och rättvisa. Jag inser omedelbart att jag är ute på hal is. Tjugosekundersregeln gäller; en familjeintern regel som innebär att om jag inte lyckats göra mig begriplig inom 20 sekunder så är tiden ute och ingen lyssnar längre. (Detsamma gäller en artikel av detta slag antar jag.) Jag förstår dessutom att koldioxidsskatter är illa valt för en kolumn där antalet ord är starkt begränsat. Sopsortering, däremot, är en fråga som väcker starka känslor och som de flesta tycks ha en bestämd åsikt om. Nu kan man ju tycka att det är snudd på skamligt att överhuvudtaget kalla detta en miljöfråga med tanke på alla andra, betydligt allvarligare, miljöhot vi står inför. Men möjligen är det poängen.

En numera vedertagen princip är att en viss varus miljöpåverkan skall återspeglas i priset. Ekonomer brukar kalla det för att externa miljökostnader internaliseras, exempelvis genom att kostnader för förpackningsåtervinning och annat producentansvar inkluderas i priset

vi betalar när vi köper varan. Tanken bakom är alltså att skapa en hållbar resursutveckling som säkerställer både återvinning och kostnadstäckning för detta. Men det förutsätter att vi som konsumenter medverkar genom så triviala saker som hantering av sopor och sortering vid återvinningscentralerna.

Attityden i min bekantskapskrets till sopsortering är varierande. Vissa är energiska "soppoliser" medan andra struntar i alltihop. Den senare kategorin menar ofta att hela systemet är ineffektivt och att miljöeffekterna för rengöring (om förpackningarna sköljs i varmvatten), transporter och hantering snabbt åter upp alla miljövinster. Det är naturligtvis olyckligt om sådana slutsatser är sanna; inget kunde vara mer förödande för trovärdigheten eftersom just miljövinster är grundbulen. Studier och utvärderingar om miljönyttan av sopsortering är därför mycket viktiga och i flera studier har pessimisterna fått rätt.

KOSTNADEFFEKTIVITET i all ära, men själv ser jag en annan och, enligt min mening, minst

lika viktig poäng. Det handlar om att ställa om beteendet hos en hel generation svenskar. Sopsortering och återvinning är ett vardagligt beteende som i alla fall inte jag vuxit upp med. Det är en syssla som dessutom är besvärlig och tråkig, men den gör mig ständigt uppmärksam på att jag sliter på naturens resurser (barnen tycker det är äckligt och befattar sig helst inte med saken). Arbetet leder till att jag börjar tänka på vad jag bär hem: flaskor, burkar, skokartonger, tidningar etcetera, eftersom jag också måste bli av med skräpet på något sätt. Den enklaste lösningen är naturligtvis att inte ta hem det överhuvudtaget. Om jag lämnar kartongerna i butiken, dricker kranvatten istället för köpt mineralvatten fortplantar sig förhoppningsvis "köpsignalerna" i systemet och producenterna anpassar sig till en förändrad efterfrågan. På ekonomers vis kan man säga att min egen roll som tänkande på naturens resurser har internaliserats i mitt medvetande. En nog så viktig förutsättning för att på sikt få till stånd ett hållbart samhälle.

Nu menar jag inte att det saknas studier som visar nyttan av återvinning och sopsortering. Flera rapporter visar att så är fallet. Men det är naturligtvis problematiskt att en av de, enligt min mening, viktigaste syftena, nämligen "medvetandeinternalisering", inte låter sig fångas när man utvärderar dessa och andra ekonomiskt orienterade styrinstrument.

Det ligger nära till hands att använda sig av ekono-

miska effektivitesanalyser när olika miljöinstrument granskas. Men jag har slagits av att man även i andra vetenskapliga sammanhang tycks föra parallella diskussioner. Å ena sidan den strikt vetenskapliga som handlar om huruvida ett visst antal utvalda och mätbara faktorer lett till vissa effekter där slutsatserna, naturligt nog, begränsas till just de faktorer som jämförs. Å andra sidan förs en betydligt friare diskussion om vad som "egentligen" har lett till en viss effekt. Då kan även faktorer som inte låter sig mätas tas med i resonemanget. Tillspetsat uttryckt får vi "vetenskaplig hård-data" respektive löst grundat tyckande. Störst betydelse för vad vi anser i en viss fråga har nog det som räknas till kategorin löst tyckande medan vetenskaplig fakta är det blanka stål som biter bäst i en argumentation. Följaktligen blir det problematiskt när den "vetenskapliga" delen visar en begränsad bild av verkligheten, (utan att för den skull vara felaktig). Det kan alltså bli som att leta efter den borttappade nyckeln endast runt ljuskällan eftersom det bara är där det går att leta.

BRUNO LATOUR har i sin bok *Politics of Nature* uppmärksammat vår starka tilltro till allt som betecknas som vetenskap, och vår åtföljande misstro mot det som inte åtnjuter samma beteckning. Det som inte är vetenskap blir istället politik. Han menar att information som kan stämplas som vetenskap signalerar objektivitet och ovedersäglighet medan politik står för subjektivitet och vad som är diskutabelt eller tveklaktigt. Latour har förvisso sin egen lösning på problemet, men den rymmer inte här.

Eftersom forskningsresultat får en särskild tyngd är det naturligtvis önskvärt att vetenskapen också klarar av att både beskriva och förklara komplexa förhållanden. Denna problematik är naturligtvis inte okänd inom samhällsvetenskaplig forskning och det finns många ansatser att finna vägen ut. Så kallad institutionellt inriktad forskning är numera ett etablerat angreppssätt. En annan, kanske mer omstridd infallsvinkel, finner vi inom kognitiv forskning som fokuserar på hur vårt tänkande kring ett samhällsproblem gestaltar sig. Ett återvinningssystem kan ju uppfattas som rättsligt tvingande normer men också som ett slags offer eller bot för att stilla ett dåligt miljösamvete. Skillnaden i uppfattning kan vara avgörande för samhällets möjlighet att styra beteenden genom regleringar.

TJUGOSEKUNDERSREGELN är sedan länge överträdd men sopsortering kanske kan väcka intresse för frågan om hur vetenskaperna kan närma sig samhällets komplexitet istället för att ständigt reducera den. När jag nu överlämnar stafettpippen till Thomas Sterner undrar jag hur man tänker kring dessa frågor inom miljöekonomin? Hur långt kan principen om internalisering av externaliteter dras? Kan man mäta internalisering av tankemönster?

Filip Bladini är docent i civilrätt vid Juridiska institutionen och där bland annat verksam inom enheten CER, Center for Environmental Regulation and Sustainable Development.

Fernströms pris till hjärnforskare

Astrocyter – så kallas den dominerande celltypen i hjärnan. Men eftersom dessa celler är svåra att undersöka har de fram tills nyligen varit i det närmaste outforskade. Ändå är det astrocyterna som utgör nyckeln för en ny typ av behandling av hjärnans sjukdomar, menar professor Milos Pekny.

Han har utsetts till en av årets mottagare av Eric K. Fernströms pris till yngre forskare.

ASTROCYTERNA ÄR BÅDE våra vänner och fiender. De bildar ett finfördelat nätverk som har till uppgift att kontrollera nervcellerna, förse dem med energi och oskadliggöra giftiga substanser i närheten.

– När en skada uppstår i hjärnan, vare sig den beror på en neurogenerativ sjukdom eller en olyckshändelse, är det astrocyterna som snabbt ser till att begränsa skadan, förklarar Milos Pekny, professor vid Arvid Carlsson Institutet samt vid institutionen för klinisk neurovetenskap vid Sahlgrenska akademien. Det är sannolikt för att skador i nervsystemet ofta kan vara dödliga som naturen har valt ett system där skadorna fort blir åtgärdade. Men denna snabba process har också en negativ sida. Många delar av kroppen har ju förmåga att ersätta förlorade celler med nya. Men i hjärnan ger astrocyterna upphov till ärrbildningar som hindrar reparationsprocesserna att komma igång. Så det vi vinner genom att skadan snabbt avgränsas, förlorar vi genom att återbildning av nervcellernas utskott uteblir och att synapserna, där nervimpulserna överförs mellan nervcellerna, inte återbildas. Men det är först efter födseln som denna process sätter igång. Under fosterstadiet har nervcellerna förmåga att återbildas och växa.

– Genom att manipulera generna hos möss kan man göra så att processen avstannar. På så sätt går det att hos försöksmöss öka nybildningen av synapsen och åter-

bildning av nervcellutskott hos nervcellerna.

Det var under sin forskarutbildning i Uppsala som Milos Pekny blev intresserad av hur man på en molekylärbiologisk nivå kan förstå hur sjukdomar uppstår.

– TILLSAMMANS MED professor Christer Betsholtz och doktor Per Levéen studerade jag möss som saknade vissa gener, så kallade knockout-möss, för att förstå hur vissa proteiner fungerar i hälsa och sjukdom. Här började mitt intresse för astrocyternas funktion när det gäller nybildning av celler och synapsen i centrala nervsystemet hos patienter med exempelvis skalltrauma, Alzheimers sjukdom eller som drabbats av stroke. Molekylärbiologi kommer att bli allt viktigare vid utvecklingen av nya mediciner, menar Milos Pekny.

– Kunskapen kommer säkert att leda till bättre möjligheter att öka hjärnans plasticitet, det vill säga öka hjärnans förmåga att kompensera för förlust av nervceller och därmed få bättre resultat vid rehabilitering vid exempelvis stroke.

Milos Peknys forskning är världsledande inom sitt område.

– Men det är naturligtvis svårt att konkurrera med USA som har så mycket mer resurser. Att jag nu fått det här priset innebär förstås, förutom äran,

Astrocyter, hjärnans vanligaste celltyp, har hittills varit närmast outforskade, berättar Milos Pekny.

en uppskattning av min forskargrups arbete, vilket jag naturligtvis är mycket glad över. Men det kanske också kan medverka till ökad förståelse för att detta är ett viktigt forskningsområde som kommer att få stor betydelse i framtiden.

Eric K. Fernströms Stiftelse delar årligen ut sex priser på 100 000 kronor vardera till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. En forskare vid vart och en av landets sex medicinska fakulteter utses.

Eva Lundgren

Ett glödande musikdrama om livsfartig kärlek

Wharmen

AV/REGI Rikard Bergqvist
efter Georges Bizets CARMEN

Spelas på Stora Scen

Miss inte årets musikalhändelse!

Biljetter 031 708 71 00
www.stadsteatern.goteborg.se

GÖTEBORGS
STADSTEATER

Till Kent Anderssons minne

HAN SKREV GÖTEBORGSKA på alexandriner om så behövdes. Han gjorde arbetarhistoria på blankvers och lät samhällskritiken få diktens vingar. Kent Andersson (f 1933) var skådespelaren som poet, författaren som revyartist och samhällskritikern utan plakat. När han i april 1967 sjösatte *Flotten* på Studion på Göteborgs stadsteater förändrade han och regissören Lennart Hjulström i ett slag svenskt teaterliv. Föreställningen blev gruppteaterns omedelbara genombrott och följdes av *Hemmet*, *Sandlådan* och några år senare av *Tillståndet*. Tillsammans utgjorde uppsättningarna ett Sverigespel som ställde teaterkonsten mitt i samhällsdebatten och som förmådde "underhålla utan att undanhålla" som Kent Andersson själv en gång formulerade uppdraget. Kent Andersson föddes på Hisingen i en stor syskonskara och var hemmastadd i den vänligt tykna jargong som ibland heter göteborgshumor. Det hindrade honom inte från att ha framgångar också på Stockholms nöjesstrader och i tv:s *Hedebyborna*. Hans publiktycke var enastående och fick även de ambitiösaste artister att sträcka vapen och de mest svärflörtade kritiker att ge sig. Teaterkonst är omedelbarhet och samspel också med publiken. Det förstod denne lärde Andersson och han visade det under 50 år som skådespelare, revyartist och författare. I oktober utsågs Kent Andersson till hedersdoktor vid Göteborgs universitets humanistiska fakultet. Kort därefter gick han ur tiden.

TOMAS FORSER, LITTERATURVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
(T F VAR VÄRD FÖR KENT ANDERSSON UNDER PROMOTIONEN OCH SKREV OM HONOM I PROMOTIONSSKRIFTEN.)

Ett stilfullt skådespel för 212 disputerade

Vid årets promovering deltog bland andra utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky, Anna-Greta Leijon, Per Unckel och hedersdoktor Kent Andersson. (Med anledning av Kent Anderssons plötsliga bortgång publicerar vi ett minnesord på sidan 21.)

ARETS DOKTORSPROMOTION genomfördes traditionsenligt i Kongresshallen lördagen den 22 oktober. 212 disputerade ropades upp och fick sina diplom. 175 var närvarande på Kongresshallens stora scen och blev förda över den så kallade parnassen av sin fakultetspromotor, övriga promoverades i sin frånvaro. Som vanligt dominerade Sahlgrenska akademien, 80 av de nya doktorerna kommer från medicinområdet. Från IT-universitetet kom en, Peter Ljunglöf, som blev den första filosofie IT-doktor att promoveras i Göteborg. Mer än hälften, kanske 60 procent av promoti, är idag kvinnor, inte inom någon fakultet dominerar manliga doktorer.

Årets hedersdoktorer, 10 stycken, har presenterats i förväg i dagspressen. Mest

namnkunniga, särskilt här i Göteborg, var skådespelaren och författaren Kent Andersson samt journalisten och skriftställaren Monika Tunbäck-Hanson. Kent underhöll middagsgästerna senare på kvällen med en fantastisk drömskröna som började med hur han lämnade gymnasiet för att aldrig återvända till skolorbänken, och slutade i en vädjan att även utnämna Strindberg till hedersdoktor, postumt, eftersom denne så gärna ville bli det.

Promotionshögtiden är ett stilfullt och underhållande skådespel med fina musikinslag invävd i ceremonin. Publiken, ett tusental gäster, får njuta av akademisk procession med kappor, hattar, fanor och standar, fakulteternas promotorer genomför ceremonierna

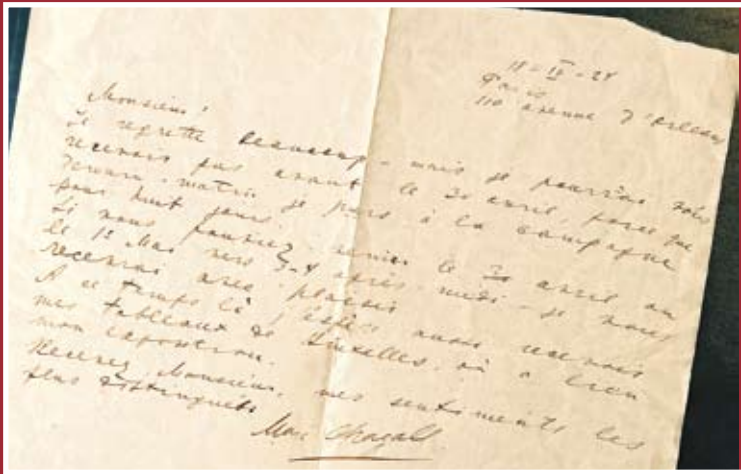
på blandad svenska och latin, var och en med sin speciella stil och smak. Vårt uppskattade språkorakel Lars-Gunnar "spraket" Andersson lät sin klingande göteborgska skymta fram i ceremonielet. Vid högtiden utdelar rektor också årets pedagogiska pris samt andra hederstecken. De pedagogiska pristagarna har redan presenterats i GU Journalen, professor Ulf Smith belönades med Lundgrenska forskningsstiftelsens medalj.

Ceremonierna avslutas med studentorganisationens (GUS) ordförande, som hade klingande välgångsönskningar till alla nya promoti. Akademiska kören avslutade studenthyllningen med den finstämda *Jag vet en dejlig rosa* enligt kören att uppfatta som en hyllning till fjällkon Rosa, samt upptaget *Beethoven är våldans*

bra ... Den följande banketten, med cirka 600 gäster, blev som vanligt en uppsluppen tillställning trots frackar och hattar, och en säkert skön avkoppling från politiken för utbildningsminister Leif Pagrotsky som hedrade universitetet med sin närvaro. Det var särskilt roligt att höra Leif Pagrotsky tal vid middagen eftersom han är gammal göteborgare och student vid GU, med "erfarenhet från de flesta fakulteter, men utan några omfattande studieresultat" som han uttryckte det.

Promotionshögtiden är universitetets största gemensamma högtid och manifesterar på ett påtagligt sätt våra framgångar som forskningsuniversitet.

Jörgen Kyle

Chagall skrev till Aurell

Marc Chagall, Piet Mondrian, Henri Matisse och Vilhelm Hammershøi – inte är de särskilt lika som konstnärer. Men ett har de gemensamt. De har samtliga skrivit brev till svenska kollegor, vilka nu ingår i UB:s samlingar.

Tage Aurell har i tidskriften *Paletten* berättat om ett möte 1924 mellan honom och Marc Chagall. Aurell hade skrivit brev till en rad konstnärer och bitt om ett sammanträffande. De flesta hade svarat med några ointressanta fraser. Men ett brev, det från Chagall, var speciellt, mycket vänligt med en inbjudan till besök. När Aurell sedan hälsade på hos den store ryske konstnären blev han mottagen som om de vore gamla vänner. Just som han skulle gå lade han märke till en märklig tavla i farstun. Den föreställde en munk med en likadan munk, fast mindre, på sina axlar. Tage Aurell tog mod till sig och frågade varför den lille munken stod ovanpå den större. Ah, det har jag aldrig tänkt på, blev svaret. "Jag tycker att det var ett strålande svar och beskriver på ett sätt konstens innersta väsen: att allting behöver ju inte till varje pris kunna förklaras", skriver Tage Aurell i *Paletten*.

– Brevet ingår i Tage Aurells omfattande arkiv som förvärvades 2003, berättar bibliotekarie Anders Larsson. Aurell påstår i samma artikel att brevet kommit bort när en väska brann, men det stämmer alltså inte.

Ett annat konstnärsbrev som finns på UB är från Piet Mondrian till Kjell Hjern, författare, konst-, litteratur- och teaterkritiker.

– Det som är intressant med brevet är dateringen, den 9 december 1931. Då var Kjell Hjern bara 15 år gammal. Men han hade alltså redan kapacitet att skriva ett brev till en världsberömd konstnär vilket var så intressant att konstnären faktiskt tog sig tid att svara.

Helt annorlunda är det brev Henri Matisse skickade till konstnären Birger Simonsson den 4 mars 1910.

– Det är ett ganska affärsmässigt brev där Matisse säger att alla hans elever måste betala terminsavgiften i förskott. Birger Simonsson, som senare skulle bli lärare vid Valands konsthögskola och sedermera professor vid Konstakademien i Stockholm, var en viktig förmedlare av den nya konsten i Sverige och studerade för bland andra Matisse.

Ytterligare ett exempel från UB:s brevsamling är den anmälan Vilhelm Hammershøi insände 1905 om att delta i Göteborgs Konstförenings utställning av dansk konst. Bland de konstverk Hammershøi önskade ställa ut fanns *Fem Porträtt*, en målning som med sina 190 X 300 cm är en av de största oljemålningarna i dansk konsthistoria.

– Målningen föreställer fem svartklädda män med varsitt spetsglas på bordet framför sig, berättar Anders Larsson. Det är ett av Vilhelm Hammershøis märkligaste verk och hade antagligen köpts av Pontus Fürstenberg om denne fortfarande varit i livet. Nu hamnade den istället i Thielska galleriet i Stockholm. Brevet, däremot, finns i Göteborgs Konstförenings arkiv på UB.

Eva Lundgren

Latin lättar upp

HÄROMDAGEN VAR JAG på universitetets promotionshögtidlighet, då årets 206 nya doktorer och tio nya hedersdoktorer promoverades och de pedagogiska pristagarna prisades. Vid promotionen blandades flera olika språk – svenska, latin, engelska och även en fras på tyska. Skälet till att använda svenska (och tyska) var att den eller de man talade till var svensk- eller tysktalande. Skälet till att använda engelska var att vissa av deltagarna var engelsktalande men också att engelska är den vetenskapliga världens nuvarande gemensamma språk, och det som används när man vänder sig till personer som inte talar svenska. Men varför latin? Det är ju obegripligt för de flesta, mossigt och ansträngt. Varje år de senaste åren har professor Sture Allén givit en kort föreläsning för åhörarna om vad fraserna betyder. Och deltagarna i ceremonin drillas av professorn i latin, Magnus Wistrand.

LATIN VAR JU det gemensamma vetenskapliga språket förr, i högre grad än vad engelska är idag. Först under slutet av 1600-talet började detta luckras upp i bland annat Sverige, men latinkravet fanns kvar för studier i vissa ämnen långt in på 1900-talet. I vetenskapliga terminologier är språket fortfarande utbrett och används för nyskapande; många sådana termer är kända för allmänheten. Och så var och är det i många andra länder också. Latinet lever kvar i ceremoniella sammanhang på många håll i världen, och många akademiker är bekanta med det även på det sättet. Fördelen med att välja latin vid en ceremoni är att det är någorlunda neutralt i förhållande till alla moderna språk; man behöver till exempel inte välja mellan svenska och engelska när man ska tilltala någon. Det är ungefär lika lätt eller svårt för alla att förstå.

MEN ENLIGT MIN mening är det inte rationella förstelseargument eller demokratiska argument som är de viktigaste för att behålla latinet vid våra promotionshögtider. Inte heller är det den ceremoniella högtidligheten i det språkvalet, snarare tvärtom. Allas gemensamma problem med att producera och förstå latinet gör att samhörigheten mellan promotorer, promovender och åhörare blir mycket större än den annars skulle ha blivit – man delar ett gemensamt problem. Promotorerna blir lika nervösa som de nybakade doktorerna, fniss och sidokommentarer lättar stämningen och det hela blir helt enkelt trevligt. Och språkitresset ökar. Jag pläderar alltså för att man behåller latinet vid promotionerna vid Göteborgs universitet.

MIN UPPGIFT vid promotionen går ut på att sitta och lyssna till vad som sägs, men jag kan förstås inte låta bli att lyssna också till hur det sägs. Det gällde latinet och engelskan, men förstås främst svenskan, som ju är mitt ämne. Alla som yttrade sig talade ytterst välvärdat och ganska skriftspråkligt, delvis därför att deras tal var nedskrivna och i högre eller lägre grad lästes upp. Alla följde också, såvitt jag kunde höra, de rekommendationer som finns i Svenska språknämndens nyutkomna bok, *Språkriktighetsboken*. Men den boken tar upp och rekommenderar fler varianter av svenska än de som traditionellt har ansetts korrekta och diskuterar dem utifrån språkvetenskapliga och normativa synpunkter. Boken rekommenderas till alla som är intresserade av språkets roll i samhället och dess struktur och förändring. Den är i mycket annorlunda mot Svenska Akademiens språklära som gavs ut för två år sedan. Läs den och diskutera i språkspalten!

Kerstin Norén

PROREKTOR
INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRÅKET

Skicka dina frågor direkt till:
kerstin.noren@adm.gu.se

Behöver Sveriges populäraste universitet folkhögskolan?

"HAR GÖTEBORGS UNIVERSITET inget ansvar för den sociala snedrekryteringen till högre utbildning"? Den frågan ställde jag vid ett möte med universitetets ledning och några folkhögskolerektorer 1995. Universitetet hade utan att överlägga med folkhögskolorna avskaffat den särskilda folkhögskolekvoten för antagning till fristående kurser och vi folkhögskolerektorer hade upprörts och begärt företräde för att protestera. Frågan väckte, som jag minns det, en häpen reaktion. Inte bara samtliga ansikten i lokalen, utan också de bistra avporträtterade herrarna på väggarna, vändes mot mig. Jag bet mig i tungan och stirrade rodnande tillbaka. Nu utbröt en febril aktivitet. Rektor Jan Ling började utfärda order vid sittande bord. Folkhögskolekvoten infördes omedelbart, studentavdelningen fick i uppdrag att ta fram statistik över före detta folkhögskolelever som studerade vid universitetet och dåvarande undervisningsrådet Birgitta Skarin Frykman och jag skulle arrangera "möten" mellan de båda världarna – universitetets och folkhögskolans. Detta var upp-takten till det som kom att bli ett unikt samarbete mellan folkbildningen och Göteborgs universitet – Grundtviginstitutet, GI, som startade 1997 och placerades inom dåvarande rektorsämbetet, direkt underställt rektor. Numera ligger det vid avdelningen för personal- och organisationsutveckling.

INITIATIVTAGARE TILL och mentor för GI är professor Birgitta Skarin Frykman. Institutet har genom åren genomfört en imponerad verksamhet med små medel och med enbart en till tre anställda. Möten, diskussioner, föreläsningar, utställningar, dialogseminarier, korta kurser och det som för vår skola betytt allra mest, det så kallade Biskopsgårdsprojektet är exempel på hur GI fungerat som en mötesplats mellan folkbildningen och universitetet. I Biskopsgården har GI under flera år haft en anställd på halvtid som arbetat tillsammans med våra studerande och lärare för att göra universitetet synligt i en stadsdel där få söker till universitet. Universitetsstudier blev genom denna verksamhet en möjlighet för våra studerande. Förutom studiebesök på olika institutioner, UB och "undervisning" i hur universitetsstudier bedrivs så arrangerade GI i samarbete med våra studerande, öppna så kallade Grundtvigkaféer där de boende i Biskopsgården fick möta intressanta föreläsare och forskare knutna till universitetet. Resultatet lät inte vänta på sig – antalet sökande från vår filial och från Biskopsgården som helhet ökade under de år som verksamheten pågick.

Göteborgs folkhögskola är en av landets största folkhögskolor och vi har ett uppdrag från staten att verka så att vi bidrar till att "utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån" och att "stärka och utveckla demokratin." Vi ska vidare "prioritera verksamheter

för socialt eller kulturellt eftersatta grupper". För att utföra vårt uppdrag har vi valt att lägga stora resurser på det som vid folkhögskolan heter "allmän kurs" med en mängd olika inriktningar som alla kan ge behörighet för högskolestudier. Vi bedriver ledarutbildningar av olika slag och har speciallinjer för funktionshindrade. För att öka tillgängligheten och möjligheten att rekrytera ur de så kallade prioriterade grupperna har vi startat filialer i Biskopsgården, Bergsjön och på Fryklövergatan.

Om vi lyckas med vårt uppdrag betyder det att studenter med olika bakgrunder kommer från oss till Göteborgs universitet – studenter som är vana vid en pedagogik som utgår från de studerandes erfarenheter och kunskaper, studenter som är kritiskt ifrågasättande och som kräver tid för eftertanke och reflektion. GI påbörjade 2004 ett arbete som syftade till att undersöka hur före detta folkhögskolestuderanden klarar sina studier vid Göteborgs universitet. De första resultaten visade att studenter med folkhögskolebakgrund i större utsträckning avbryter sina studier jämfört med normalpopulationen vid universitetet.

Våra studenter är oftast äldre när de påbörjar sina högskolestudier, många är ensamstående föräldrar, många har en tung försörjningsbörda, några faktorer som kanske påverkar hur de lyckas i sina studier. Men det kan också vara så att vi folkhögskolor bättre behöver förbereda och rusta våra studenter inför övergången till universitetet. På samma sätt måste universitetets lärare fråga sig om det finns brister i universitetets sätt att möta studenter från studieovana miljöer, studen-

ter med funktionshinder eller invandrarbakgrund. Behöver då Sveriges populäraste universitet några hundra folkhögskolestuderande? Ja, om universitetet vill leva upp till den vision som universitetsstyrelsen antog 1997, där vi bland annat kan läsa att utgångspunkterna för universitetets verksamhet ska vara att "skapa det goda universitetet som är till för människorna – såväl innanför som utanför dess väggar. Det ska vara en bra plats att finnas på och verka i och den verksamhet som bedrivs skall stå i mänsklighetens tjänst med utgångspunkt i alla människors lika värde." Skapandet av GI var ett konkret sätt att förverkliga visionens grundläggande värderingar och den bidrog till att undanröja den nästan nedärvda skepsis som fanns bland folkhögskolornas anställda till att samarbeta med universitet och högskolor.

GRUNDTVIGINSTITUTET har numera endast en anställd med en kraftigt nedbantad budget, Biskopsgårdsprojektet är nerlagt och det såg länge ut som om det inte var möjligt att avsluta undersökningen om hur studenter från folkhögskolorna klarar sina universitetsstudier, dessutom diskuteras en flytt av institutet från dess nuvarande centrala placering vid gemensamma förvaltningen till en fakultet.

Är det dags att på nytt ställa frågan: Har Göteborgs universitet inget ansvar för den sociala och etniska snedrekryteringen till högre utbildning?

Birgitta Nesterud

REKTOR, GÖTEBORGS FOLKHÖGSKOLA